T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ

Gökhan EKER

(Teknik Öğretmen)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEKNOLOJİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Semra ÜNAL

İSTANBUL, 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ

Gökhan EKER
(Teknik Öğretmen)
(141102720050008)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEKNOLOJİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Semra ÜNAL

İSTANBUL, 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KABUL VE ONAY BELGESİ

Gökhan EKER'in Endüstri Meslek Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Tükenmişlik Düzeyi isimli Lisansüstü tez çalışması, M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... tarih ve ..... sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından Teknoloji Eğitimi Anabilim Dalı ..... Programında YÜKSEK LİSANS/DOKTORA Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Danışman :
Üye :
Üye :

Tezin Savunulduğu Tarih :

ONAY

M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... tarih ve ..... sayılı kararı ile Gökhan EKER'in Teknoloji Eğitimi Anabilim Dalı Teknoloji Eğitimi Programında Y.Lisans (MSc) derecesi alması onanmıştır.

Marmara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Günümüzde insanın sahip olduğu rollerin artması, kişiye önemli sorumlulukların yüklenmesi ve ilişkilerin karmaşıklaşması ruh sağlığını zorlayıcı bir hal almakta, kişiler arası ilişkiler öğrencilerin yaşamında daha da önemli bir yer tutmaktadır (Barut ve Kalkan, 2002, s.66).

Öğrencinin okula karşı ilgisinin ve hevesinin yitimi giderek okuluna daha çok enerji harcayan ve okuldan daha az doyum alan öğrenci "tükenme" olarak tanımlanan noktaya ulaşabilir (Aslan, 2000, s.427).

Yapılan çalışmalar tükenmenin; enerji kaybından aile içi ilişki sorunlarına, psikomatik hastalıklardan alkol, madde, sigara kullanımına ve hatta uykusuzluk, depresyon gibi ruhsal hastalıklara kadar uzanan çok çeşitli ciddi sonuçları olduğunu göstermektedir (Kaçmaz, 2005, s. 29).

Öğrenciler iyi eğitim almak, yetenekli ve başarılı kişiler olabilmek için daha çok çalışmak zorunda kalmaktadır. Okula ayrılan zamanın artması nedeni ile özel hayata ayrılan zaman azalmaktadır. Bu kısıtlı zamanda iyi değerlendirilemediği taktirde, öğrenciler kendilerini sinirli, yorgun, yabancılaşmış, yetersiz ve ümitsiz hissetmesine neden olmaktadır. Meslek liselerinde uygulama ve teorik bilgiler yoğun bir şekilde işlendiğinden bu okullarda okuyan öğrenciler zamanlarını daha çok okullarda geçiriyorlar. Dolayısıyla bu öğrenciler kendilerini daha çok yetersiz hissedebilirler.

Tükenmişlik sendromu yaşayan kişinin ve çevresindekilerin sorunu fark etmesi oldukça güçtür. Çoğu kez stresle karıştırılmaktadır. Oysa stres tükenmişlik sendromunun sadece nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Tükenmişlik sendromu daha uzun döneme yayılması ve etkilerinin çok daha derin olması açısından stresten ayrılır. Bu nedenle öğrencilerde tükenmişlik düzeyinin belirlenmesi önemlidir. Stres ve tükenmişlik ayrımı net olarak yapılmalı ve tükenmişlik etkileri görülen öğrencilere yardım edilmelidir.

Tez çalışmamda bana yardımcı olan tüm öğrencilere, anket çalışmalarımda yardımcı olan öğretmen arkadaşlarım Hüseyin ASLAN ve Murat BİLGE'ye, sabrından ve desteğinden dolayı sevgili eşime ve tez danışmanım Prof. Dr. Semra Ünal'a tüm yardımları ve anlayışı için teşekkür ediyorum.

Haziran 2007 **Gökhan EKER**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**

İÇİNDEKİLER ..... **ii**

ÖZET ..... **vi**

ABSTRACT ..... **vii**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **Vİİİ**

TABLO LİSTESİ ..... **İİX**

BÖLÜM I 1

GİRİŞ VE AMAÇ **1**

I.1. PROBLEM DURUMU **1**

I.2. PROBLEM CÜMLESİ **4**

I.3. ALT PROBLEMLER **4**

I.4. DENENCELER **5**

I. 5. SAYILTILAR **5**

I.6. ARAŞTIRMANIN AMACI **6**

I.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ **6**

I.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI **7**

I.9. TERİMLER VE TANIMLAMALAR **7**

BÖLÜM II 8

GENEL BİLGİLER **8**

II.1. TÜKENMİŞLİĞİN TANIMI **8**

II. 2. Tükenmişliğin Nedenleri ve Etki Eden Faktörler **10**

II.2.1. Kişisel Faktörler: **11**

II.2.2. Çevresel Faktörler: **12**

II.2.2.1. Okulla İlgili Nedenler:..... **15**

II.2.2.2 Okul Dışı Nedenler:..... **16**

II.3. Tükenmişlik Stres İlişkisi: **16**

II.4. Tükenmişlik Boyutları: **21**

II.4.1. Duygusal Tükenme (Emotional Exhaustion): **21**

II.4.2. Duyarsızlaşma (Depersonalization): **22**

II.4.3. Kişisel Başarı Noksanlığı (Personel Accomplishment): **22**

II.5. Tükenmişliğin Evreleri: **23**

II.6. Tükenmişliğin Uyarıcı Niteliğindeki İlk Belirtileri: **24**

II.7. Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri: **24**

II.7.1. Fiziksel Belirtiler:..... **24**

II.7.2. Psikolojik Belirtiler: **25**

II.7.3. Davranışsal Belirtiler:..... **25**

II.8. Tükenmişliği Yaşamamak için Yapılabilecekler: **26**

II.9. Tükenmişliğe Karşı Yapılabilecekler: **27**

II.9.1. Organizasyon Düzeyinde: **27**

II.9.2. Bireyler Düzeyinde:..... 29

BÖLÜM III **31**

METODOLOJİ..... **31**

III.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ **31**

III.2. EVREN VE ÖRNEKLEM **31**

III.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ **32**

III.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ **32**

BÖLÜM IV 33

BULGULAR **33**

IV.1. ÖĞRENCİ DENEKLERE İLİŞKİN BULGULAR **33**

IV.1.1. Öğrenci Deneklerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular **33**

IV.1.2. Öğrenci Deneklerin, Bağımsız Değişkenlere Göre Bağımlı Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Bulgular **36**

IV.1.2.1. Öğrenci Deneklerde, "Cinsiyet" Değişkenine İlişkin Bulgular **36**

IV.1.2.7. Öğrenci Deneklerde, "Öğrenim Gördükleri Sınıf" Değişkenine İlişkin Bulgular **40**

IV.1.2.8. Öğrenci Deneklerde, "Öğrenim Gördükleri Bölüm" Değişkenine İlişkin Bulgular **59**

BÖLÜM V **84**

TARTIŞMALAR **84**

V.1.ÖĞRENCİ DENEKLERLE İLGİLİ TARTIŞMALAR **84**

V.1.1. Öğrenci Deneklerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Tartışmalar **84**

V.1.2. Öğrenci Deneklerin, Bağımsız Değişkenlere Göre Bağımlı Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Tartışmalar **85**

V.1.2.1. Öğrenci Deneklerin, "Cinsiyet" Değişkenine İlişkin Tartışmalar **85**

V.1.2.2. Öğrenci Deneklerin, "Sınıf" Değişkenine İlişkin Tartışmalar **87**

V.1.2.3. Öğrenci Deneklerin, "Bölüm" Değişkenine İlişkin Tartışmalar **91**

BÖLÜM VI 95

SONUÇLAR **95**

VI.1.ÖĞRENCİ DENEKLERLE İLGİLİ SONUÇLAR **95**

VI.1.1. Öğrenci Deneklerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar **95**

VI.1.2. Öğrenci Deneklerin, Bağımsız Değişkenlere Göre Bağımlı Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Sonuçlar **96**

VI.1.2.1. Öğrenci Deneklerde, "Cinsiyet" Değişkenine İlişkin Sonuçlar **96**

VI.1.2.2. Öğrenci Deneklerde, "Sınıf" Değişkenine İlişkin Sonuçlar **97**

VI.1.2.3. Öğrenci Deneklerde, "Bölüm" Değişkenine İlişkin Sonuçlar **98**

BÖLÜM VII 99

ÖNERİLER **99**

KAYNAKÇA 103

EKLER 110

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ.

Bireylerin insanlara karşı duyarsızlaşmaları, duygusal yönden kendilerini tükenmiş hissetmeleri, kişisel başarı ve yeterlilik duygularının azalması şeklinde ortaya çıkan tükenmişlik daha çok insanlarla birebir ilişki kuran mesleklerde görülen bir olgudur. Çalışma yaşamı, bireyin sağlığını çeşitli şekilde etkiler. Bireye belli bir statü ve ekonomi sağlamasının yanında, fizyolojik ve psikososyal yönden bazı olumsuzlukları da beraberinde getirir. Bu olumsuzluklarla baş edememenin hazırladığı tükenme, son yıllarda üzerinde durulan bir sorundur (Özyurt, 2003, s.66).

Bu araştırmada anket çalışmasından önce, literatür taraması yapılarak öğrencilerin kendi içlerinde, arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle ve okul yönetimiyle yaşayabileceği veya yaşadığı sorunlar belirlenmiştir. Literatür taramasından sonra öğrencilerin yaşadıkları sorunların çözüm yollarına ilişkin anket soruları oluşturulmuştur. Bu anketler, çeşitli okullarda 396 adet öğrenciye uygulanmıştır

Uygulanan anketlerin SPSS programında istatistikleri çıkartılmıştır. Öğrenciler, özgürlükleri kısıtlandığında, sürekli baskı altında tutulduklarında, tehdit edildiklerinde, şiddete maruz kaldıklarında, saygı ve sevgi görmediklerinde, iletişim ve güven eksikliğinde, paylaşım ve işbirliği içinde olmadıklarında tükenmişlik duygusunu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, Meslek Lisesi, Öğrenci

Haziran 2007 **Gökhan EKER**

ABSTRACT

THE BURNOUT LEVEL OF STUDENTS OF OCCUPATIONAL HIGH SCHOOL.

The condition of burnout, characterized by depersonalization toward other people, feelings of emotional exhaustion, a diminishing of feelings of personal achievement and adequacy, is mostly seen in individuals working in professions that require personal interaction with others. Working life has many impacts on an individual's health. Besides providing the individual with a certain status and economic opportunity, working life may also bring forth certain physiological and psychosocial adversities. Coping with such negative factors may lead to burnout, an issue that has become a subject of interest in recent years (Özyurt, 2003, p.66).

Before beginning the research, this study has first undertaken to carry out a survey of the literature to discover and determine the problems that students may experience or have experienced within themselves, with their friends, their teachers and the school administration. After the survey of the literature was completed, a questionnaire was drawn up on the ways in which students have solved these problems. The questionnaires were applied to 396 students in various schools.

The questionnaires were statistically analyzed using the SPSS program. Students stated that they experienced feelings of burnout when their freedom was restrained, when they were kept under constant control, when they were threatened, when they were exposed to violence, when they were deprived of love and respect, when they were in situations of diminished communication and confidence, and when they were not sharing and cooperating with others.

Key Words: Burnout, Occupational High School, Student.

June 2007 **Gökhan EKER**

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Perlman ve Hartman Tükenmişlik Modeli.....20

Tablo Listesi

Tablo 1: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 33

Tablo 2: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Görmekte Oldukları Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı 34

Tablo 3: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Görmekte Oldukları Bölüm Değişkenine Göre Dağılımı 34

Tablo 4: Öğrenci Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeyleri Değişkenine GöreDağılım..... 35

Tablo 5: Öğrenci Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Dağılım 35

Tablo 6: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Şiddete Başvurması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 36

Tablo 7: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Öğrenciler Kötü Not Alınca Aileleri Sakinleştirmemesi " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 36

Tablo 8: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 37

Tablo 9: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Öğrencilere İlgisiz Davranması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları..... 37

Tablo 10: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Derse Geç Gelmesi Veya Hiç Gelmemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 38

Tablo 11: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Mesleğin Gerektirdiği Davranışları Göstermemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 38

Tablo 12: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Velilerin Okul İdaresi Ve Öğretmenlerle İyi İletişim Kurmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 39

Tablo 14: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre " Öğrencilerin Sigara Ve Alkol Kullanması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 40

Tablo 15: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Şiddete Başvurması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları..... 40

Tablo 15a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin Şiddete Başvurması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları 41

Tablo 16: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 42

Tablo 16a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 42

Tablo 17: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Derse Asık Suratla Gelmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 43

Tablo 17a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Derse Asık Suratla Gelmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 44

Tablo 18: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 44

Tablo 18a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 45

Tablo 19: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 46

Tablo 19a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları....46

Tablo 20: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere "Siz Bir Şey Yapamazsınız, Anlamazsınız, Demesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 47

Tablo 20a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere -Siz Bir Şey Yapamazsınız, Anlamazsınız, Demesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları....48

Tablo 21: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulun Bulunduğu Çevrenin Güvensiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları....48

Tablo 21a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulun Bulunduğu Çevrenin Güvensiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları....49

Tablo 22: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 50

Tablo 22a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları....50

Tablo 23: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul Kurallarının Çok Fazla Yasakçı Olması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 51

Tablo 23a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul Kurallarının Çok Fazla Yasakçı Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları....52

Tablo 24: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları....52

Tablo 24a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları 53

Tablo 25: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıklaları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları 54

Tablo 25a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 54

Tablo 26: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 55

Tablo 26a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 56

Tablo 27: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Öğrenciler Arasında Çatışmalar Yaşanması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 56

Tablo 27a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 57

Tablo 28: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Ödüllendirmenin Yeterli İşlememesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 58

Tablo 28a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 58

Tablo 29: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Şiddete Başvurması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları..... 59

Tablo 29a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre " Yönetici Ve Öğretmenlerin, Şiddete Başvurması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları.....60

Tablo 30: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Dersleri Sıkıcı Ve Monoton İşlemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 61

Tablo 30a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Dersleri Sıkıcı Ve Monoton İşlemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları.....62

Tablo 31: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 63

Tablo 31a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları.....64

Tablo 32: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 65

Tablo 32a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları.....66

Tablo 33: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 67

Tablo 33a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları.....68

Tablo 34: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 69

Tablo 34a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 70

Tablo 35: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Görülen Ders Saatinin Fazla Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları..... 71

Tablo 35a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Görülen Ders Saatinin Fazla Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları 72

Tablo 36: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 73

Tablo 36a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 74

Tablo 37: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları..... 75

Tablo 37a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları 76

Tablo 38: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 77

Tablo 38a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 78

Tablo 39: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulun Çok Erken Başlaması Okula Uykusuz Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 79

Tablo 39a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulun Çok Erken Başlaması Okula Uykusuz Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 80

Tablo 40: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları 81

Tablo 40a: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc Lsd Analiz Sonuçları..... 82

BÖLÜM I

GİRİŞ VE AMAÇ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, denenceler, sayıltılar, araştırmanın amacı, sınırlamalar, tanımlamalar ve araştırmanın önemi yer almaktadır.

I.1. PROBLEM DURUMU

Günümüzde bireyler, her alanında kendini hissettiren zorlamalarla dolu bir yaşamla karşı karşıyadır. Bu zorlamalar bireyin psikolojik dengesini bozarak, bir taraftan yaşamın devamı için gerekli olan enerjiyi açığa çıkarırken, diğer taraftan tüm enerjisini yok edebilecek bir paradoksla bireyi çaresiz, savunmasız ve zayıf bırakabilmektedir.

İş ortamındaki stres, günlük iş taleplerinin bir parçası olarak kabul edilirken, söz konusu iş talepleri ile birey kendini ortaya koyma fırsatı bulamazsa ve desteklenmezse, bireyin uzun süreli stres yaşamasına neden olarak tükenmişliğe dönüşebilmektedir (Çokluk, 2000, s.101). Tükenmişlik, örgüt ve birey açısından ağır ve ciddi sonuçları beraberinde getireceği için önlenmesi gereken bir durum olarak kabul edilmektedir (Ağaoğlu ve Dig. 2004, s. 109).

İlk kez 1970'li yıllarda tanımlanan Tükenmişlik (Burnout) olgusu, ***sosyal bir problem*** olarak öneminin anlaşılmasıyla birlikte; araştırmacılar tarafından ilgi duyulan bir çalışma konusu olmuştur. En yalın haliyle "Ruhsal ve fiziksel açıdan enerjinin tükenişi" olarak tanımlanabilen tükenmişliğin, "Çalışma ortamıyla bireyin etkileşiminin bir sonucu olduğu" varsayımına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar; olgunun hem birey hem de örgütler açısından olumsuz etkilerini gözler önüne sermesi ve tükenmişlik kaynaklı olumsuzlukları azaltabilecek koşulların belirlenmesi adına oldukça önemlidir.

Modern zamanların önemli fenomenlerinden biri olarak bilinen tükenmişliğin "Mesleki bir tehlike" olarak ilk klinik tanımlamalarından biri, 1974 yılında, Freudenberger tarafından yapılmıştır (Suran ve Sheridan, 1985, s741). Freudenberger (1974) tükenmişliği; "Başarısız olma, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya karşılanamayan istekler sonucu bireyin iç kaynaklarında tükenme durumu" şeklinde ifade etmiştir (Sılığ, 2003, s10).

Tükenmişlik kavramı, ilk kez Freudenberger tarafından 1974 yılında ortaya atılmış ve insanların aşırı çalışmaları sonucu işlerinin gereklerini yerine getiremez duruma gelmeleri anlamı taşıyan duygusal tükenme durumu olarak tanımlanmıştır (Kırılmaz, 2003, s.89). Daha sonra Maslach ve Jackson, konuyu 1981 yılında yeniden ele almış tükenmişliğin en çok kabul gören modelini geliştirmiş ve tükenmişliği, duygusal tükenme, duyarsızlaşmada artış ve kişisel başarı duygusunda azalma olarak tanımlamıştır (Maslach ve Jackson, 1981, s.99). Tükenmişlik bir stres denklemidir ve ilerleyici bir süreçtir (Ergin, 1992, s.144; Çam, 1992, s.154). Tükenmenin nedenleri, insanın beklentileri ile ilişkilidir. Genellikle gerçek dışı beklentilerin ve gerçek ile beklentiler arasındaki uyumsuzluğun fazla olması sonucunda tükenmişlik oluşur. Bu konuda yapılan araştırmalar, tükenmişliğin kişilerde yorgunluk, uykusuzluk, bazı psikosomatik rahatsızlıklar, işten soğuma, işten ayrılma, evlilik hayatında sorunlar, alkol ve sigara kullanımında artış gibi sorunlara neden olduğunu belirtmektedir (Schawb ve Iwanichi, 1982, s.5).

Tükenmişlik uzun süren iş yoğunluğu ile ilgili stresin sonucu, bireyin işinde etkili olarak işlevde bulunamamasıdır. Bu, olumsuz stres koşullarıyla başa çıkmada başarısız girişimler sürecinin son aşaması olarak düşünülebilir. Bu durum insanla ilgili hizmet elemanları ve kurumsal oluşumlarda çalışanlar için oldukça kritik olan tükenmişlik sendromuyla ilişkilidir (Byrne, 1993, s.197). İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için bir iş sahibi olmak ve çalışmak zorundadırlar (Torun, 1995, s.190). Bu zorunluluk içerisinde çalışma koşulları nedeniyle zorlanma yaşanıyorsa işte o zaman bireyler için oldukça sıkıntılı bir süreç söz konusu demektir. Bu durum bir çok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Mesleğinden ya da işinden dolayı insanlarla tek yönlü, yani sadece verici bir iletişime girmek zorunda kalan bireyler verdikleri kadar alamadıkları durumlarda, sürekli kendilerinden bir şeyler verdiklerini düşündükçe, bir süre sonra tükendiklerini ve verecek bir şeyleri kalmadığını hissetmeye başlayacaklardır (Çiper, 2006, s.56).

Bireylerde, işleri gereği karşılaştıkları insanlara karşı duyarsızlaşma, duygusal yönden kendilerini tükenmiş hissetme ve kişisel başarı ve yeterlilik duygularında azalma biçiminde kendini gösteren tükenmişlik (burnout), bireyin tüm yaşamını ve etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen ve yaşamında olumsuz durumlarla karşılaşmasına neden olan bir sendromdur. Potter'a (1998) göre hiç bir kimsenin iş tükenmişliğine karşı bir bağışıklığı yoktur.

Önceleri tükenmişlik, stresle ilişkili bir sendrom olarak tanımlanmıştır. Stres nedeniyle oluştuğu söylenmiş, hatta stresle eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Yapılan araştırmalar tükenmişliğin en iyi biçimde, işle ilgili stresin sosyal ve durumsal kaynakları içinde anlaşılabileceğini göstermiştir (Gold, 1983, s.123). Tükenmişlik, genellikle stresli olmanın ve bazı destek sistemlerinin olmamasının sonucudur. Birçok uzman tarafından tükenmişlik, çeşitli olumsuz stres durumları ile başa çıkmada başarısız girişimlerin sonucu olarak kabul edilir (Farber 1984, s.42). Stres ise çevrenin istekleri ile bireyin yapabilecekleri arasında dengesizlik olduğu zaman ortaya çıkar. Organizma strese karşı kendini korumak için alarm durumuna geçer, daha sonra normal olarak direnç gösterir ve son olarak bitip tükenme ile sonuçlanan stres ciddi düzeylere ulaşır (Kavla, 1998, s.78). Bu belirtiler tükenmişliğin belirtileri ile çok benzerdir.

Bireyler stres yaratan faktörler nedeniyle tükenmişlik yaşamaktadırlar. Bu nedenle strese maruz kalan bireyin tükenmişlik yaşama düzeyi bu durumla ne kadar başarılı bir biçimde başa çıktığıyla yakından ilişkilidir (Zeliha, 2006, s.64). Bir başka deyişle stres yaratan durumla başarılı bir biçimde başa çıkabiliyorsa bireyin daha az tükenmişlik yaşayacağı söylenebilir.

Endüstri meslek liseleri, stresli ortamlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Meslek lisesi öğrencilerinden, yalnızca kültürel ve kişisel gelişimlerini destekleyen eğitmelerini tamamlamaları değil, bunun yanı sıra geleceklerini teminat altına almaları için mesleki eğitimlerini en iyi seviyede tamamlamaları beklenir (Ünal, 2001, s.97). Bu nedenle meslek liselerinde öğrenciler hem kültür dersleri hem de meslek dersleri ile ilgili eğitimler almaktadırlar. Aynı zamanda laboratuar ve atölyelerde mesleki uygulamalar yapmaktadırlar. Bu da, öğrenciler üzerinde aşırı bir baskıya ve doğal olarak strese yol açar. Eğer öğrenciler bu baskı ile başa çıkacak derecede güçlü değilse, okuldan ayrılmakta ve bir daha geri dönmemektedir (www.gencal.net/tukendik.html).

Meslek lisesi öğrencilerinde tükenmişlik, özellikle iyi bir performans gösterdiği halde bu çabasının karşılığında uygun bir ödül alamadığı veya takdir edilmediği ve bunu da kabullenmediği zamanlarda ortaya çıkar. Bu durum sürekli, ümitsizlik ve olumsuzluğun olduğu bir enerji tükenişidir (Kızılcık, 2004, s.54). Storlie'ye (1979) göre tükenmişlik, değişimi olanaksız görünen durumların insan ruhunda bıraktıkları izlerin birikimi ile oluşan bir durumdur. Bir başka deyişle, öğrencinin kendi içine çekilmesi, çevresine karşı

ilgisini kaybetmesi ve başarısızlık duygularını yoğun olarak yaşaması demektir (www.ntvmsnbc.com/news).

Tükenmişlik sendromunda yaşanan duyguların, depresyondaki umutsuzluk, çaresizlik, boşluk, hastalık v.b. duygular ile benzerlik taşıdığı ifade edilmiştir (Işıl, 2007, s.44). Tükenmişlik belirtilerinin çeşitliliği ve tükenmişliğin gizli bir süreç olması bu sendromun tanınmasını zorlaştırmakta, depresyon, anksiyete, stres gibi durumlarla karışmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda tükenmede, ani öfke patlamaları, sürekli kızgınlık, yalnızlık, umutsuzluk, çaresizlik ve engellenmişlik duyguları en sık dile getirilen yakınmalardır (Hisli-Şahin, 1994, s.94; Baltaş, 1996, s.76). Bu nedenle tükenmişlik depresyonla çoğu zaman iç içe gelişebilmektedir.

Bu bilgiler ışığı altında hareket ederek meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerde tükenmişlik düzeyi göz ardı edilmemelidir. Bundan yola çıkarak bu araştırmada meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerde tükenmişlik düzeyini tespit etmek amaçlanmıştır.

I.2. PROBLEM CÜMLESİ

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeyi nedir?

I.3. ALT PROBLEMLER

1. Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi, cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
2. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermekte midir?
3. Tükenmişlik düzeyi, öğrencilerin okudukları bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
4. Anne – Baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi değişmekte midir?
5. Yönetici ve öğretmenlerin davranış değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermekte midir?
6. Okulda disiplin kurallarının uygulanma değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermekte midir?

7. Okulun bulunduğu çevre değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermekte midir?
8. Okulda görülen günlük ders saati değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermekte midir?
9. Öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentilerinin yetersiz olma değişkenine göre tükenmişlik düzeyi farklılık göstermekte midir?

I.4. DENENCELER

1. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre tükenmişlik düzeyi farklılık göstermemektedir.
2. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermektedir.
3. Tükenmişlik düzeyi, öğrencilerin okudukları bölüm değişkenine göre farklılık göstermektedir.
4. Anne – Baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi değişmektedir.
5. Yönetici ve öğretmenlerin davranış değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermektedir.
6. Okulda disiplin kurallarının uygulanma değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermektedir.
7. Okulun bulunduğu çevre değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermektedir.
8. Okulda görülen günlük ders saati değişkenine göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyi farklılık göstermektedir.
9. Öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentilerinin yetersiz olma değişkenine göre tükenmişlik düzeyi farklılık göstermektedir.

I. 5. SAYILTILAR

1. Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek büyüklüktedir.

2. Araştırmaya katılan denekler anket formlarını kendi istekleri ile cevaplamışlardır.
3. Uygulanan anket formu, ölçek ve değerlendirme uzmanlarına inceletilmiştir.
4. Kullanılan ölçme aracıyla ve izlenen yöntemle araştırmanın amaçlarına ulaşılabilir.

I.6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, Meslek Lisesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeyinin, meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin görüşlerinden faydalanılarak saptanması ve öğrencilerin tükenmişlik seviyelerini kontrol altına almalarına yardımcı olacak önerilerin sunulmasıdır.

I.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Meslek Liseleri, öğrencilere hem meslek edindirdikleri hem de öğrencilerin kültürel gelişimlerini destekledikleri için ülkemizde göz ardı edilmeyecek bir öneme sahiptir. Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrenciler meslek edinme çabası ve kültürel bakımdan kendilerini geliştirme süreci içinde çeşitli sebeplerden dolayı farkında olmadan strese kapılabilirler. Eğer bu stres kaynakları zamanında tespit edilip gerekli önlemler alınmazsa öğrencilerde tükenmişlik oluşur. Daha sonra öğrenciler kendilerini enerjisiz ve güçsüz hissederler. Kendilerini arkadaşlarından ailesinden ve öğretmenlerinden uzaklaştırırlar. Öğrenciler kendilerini daha mutsuz ve güvensiz hissettirir. Bu durum ülkemizin ihtiyaç duyduğu ara eleman adayı öğrencilerin gelecekleri için çok tehlikeli sonuçlar oluşturabilir. Ülkemizdeki sanayiinin gelişmesini de dolaylı olarak olumsuz etkileyebilir.

Ülkemizde tükenmişlikle ilgili araştırmalar, hemşirelik, sosyal hizmet uzmanlığı ve öğretmenlik gibi işi gereği başkalarına yardım etmekle yükümlü meslek grupları kapsamaktadır. Öğrenciler üzerinde bu konuda herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Ülkemizde ara eleman yetiştiren Meslek liselerinde öğrenim gören, geleceğimizin temelleri olan öğrencilerimizin mesleki becerilerini geliştirirken tükenmişlik sendromu yaşamaması, geleceğe daha emin yol almaları ve öğrenciler üzerinde bu konuda yapılmış bir araştıra olmamasından dolayı çalışma önem taşımaktadır.

I.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Bu araştırma İstanbul ili içerisinde bulunan Endüstri Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Denekler 2006- 2007 Öğretim döneminde 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda okuyan öğrencilerdir.
3. Ankete katılan denekler tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmişlerdir.
4. Elde edilen veriler anket formundaki sorularla sınırlıdır.

I.9. TERİMLER VE TANIMLAMALAR

Bu araştırmada sıkça kullanılan ve açıklanması gereken terim ve tanımlamalar şunlardır.

Tükenmişlik: İnsanda ortaya çıkan fiziksel bitkinlik, uzun süren yorgunluk (Maslach ve Jackson, 1998, s.99)

Meslek Lisesi: Mesleki eğitim veren kurum (Püsküflüoğlu, 1995, s.49).

Öğrenci: Eğitim kurumlarında öğrenim gören birey. Bu çalışmadaki anlamı, meslek lisesinde öğrenim gören birey (Püsküflüoğlu, 1995, s.61).

Okul Kuralları: Okulun verimli işleyişini sağlamak amacı ile yazılmış yönetmelik (Püsküflüoğlu, 1995, s.60).

Monotonluk: Tek düzelik, kendinden bir şey katamama (Püsküflüoğlu, 1995, s.75)

Stres: İnsanı zorlayan bir fiziksel veya psikolojik uyarıcı karşısında kişinin geliştirdiği uyum sağlamaya yönelik tepkiler (Armağan, 2004, s.1).

Duyarsızlaşma: Çalışanın işi gereği karşılaştığı insanlara karşı katı, soğuk, ilgisiz ve olumsuz bir tavır sergilemesidir (Sılığ, 2003, s.21).

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

II.1. TÜKENMİŞLİĞİN TANIMI

Günümüzde insanın sahip olduğu rollerin artması, kişiye önemli sorumlulukların yüklenmesi ve ilişkilerin karmaşıklaşması ruh sağlığını zorlayıcı bir hal almakta, kişiler arası ilişkiler doğrudan insanlarla çalışan bireylerin yaşamında daha önemli bir yer almaktadır (Barut ve Kalkan, 2002, s.66).

Kişinin mesleğine karşı ilgisinin ve hevesinin yitimi her meslekte görülmekle birlikte insanlarla yüz yüze çalışılan mesleklerde daha sık görülür. Giderek işine daha çok enerji harcayan ve işinden daha az doyum alan kişi "tükenme" olarak tanımlanan noktaya ulaşabilir (Aslan, 2000, s.427).

Bireylerin insanlara karşı duyarsızlaşmaları, duygusal yönden kendilerinin tükenmiş hissetmeleri ve kişisel başarı duygularının azalması şeklinde ortaya çıkan tükenmişlik daha çok insana hizmet veren mesleklerde özellikle sağlık, eğitim, çocuk bakımı, güvenlik, hapishane personeli, sosyal çalışma alanında görülen bir olgudur (Çam, 2001, s.143). Tükenme sözlük anlamına bakıldığında, çok sıkıntı çekmek, yorulmak, çok hırpalanmak, yılgın bir duruma gelmek, çok üzülmek şeklinde tanımlanır (Püsküflüoğlu, 2002, s.49). Tükenmişlik, bir stres sendromudur. Fiziksel, zihinsel ve duygusal bitkinlik halidir (Patricia, 1997, s.54; Piko, 2006, s.67). Duygusal yorgunluk, empatinin azalması ve bireysel becerilerinin azaldığını hissetme şeklinde tanımlanabilen tükenmişlik (burnout), stresinin yaygın bir sonucudur (Girgin, 2005, s.76).

Yapılan çalışmalar tükenmenin iş kaybından aile içi ilişki sorunlarına, psikomatik hastalıklardan alkol, madde, sigara kullanımına ve hatta uykusuzluk, depresyon gibi ruhsal hastalıklara kadar uzanan çok çeşitli ciddi sonuçları olduğunu göstermektedir (Kaçmaz, 2005, s.29). Son yıllarda, çalışanlar zamanın çoğunu işte geçirmektedir (Korkmaz, 2004, s.51). İnsanlar başarılı olabilmek için daha çok çalışmak zorundadırlar. İşe ayrılan zamanın artması yüzünden özel hayata ayrılan zaman azalmaktadır. Bu kısıtlı zaman iyi

değerlendirmediği taktirde, insanlar kendilerini sinirli, yorgun, yabancılaşmış, yetersiz ve ümitsiz hissedebilirler.

Tükenmişlik sendromu yaşayan kişinin ve çevresindekilerin sorunu fark etmesi oldukça güçtür. Çoğu kez stresle karıştırılmaktadır (Micklevitz, 2001, s.43). Oysa stres tükenmişlik sendromunun sadece nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Tükenmişlik sendromu daha uzun döneme yayılması ve etkilerinin çok daha derin olması açısından stresten ayrılır (Vızlı, 2005, s.192).

Önceleri tükenmişlik, stresle ilişkili bir sendrom olarak tanımlanmıştır. Stres nedeniyle oluştuğu söylenmiş, hatta stresle eşanlamlı olarak kullanılmıştır (Sönmez, 2002, s.97). Gerçekten de tükenmişlik, genellikle stresli olmanın ve bazı destek sistemlerinin olmamasının sonucudur. Stres, çevrenin istekleri ile bireyin yapabilecekleri arasında dengesizlik olduğu zaman ortaya çıkar (Demir, 2004, s.91).

Birçok uzman tarafından tükenmişlik, çeşitli olumsuz stres durumları ile başa çıkmada başarısız girişimlerin sonucu olarak kabul edilir (Maraşlı, 2003, s.23). Sürekli stresin sonucunda tükenmişlik oluşabilmektedir.

Stres ve motivasyonun tükenmişlikte önemini vurgulayan araştırmalar, iş stresi yüksek olmasına rağmen motivasyonu düşük olan çalışanların tükenmişlik yaşamadıklarını belirtmektedir. Tükenmişlik insanların kendilerini çaresiz, kapana kısılmış, bitmiş hissetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle tükenmişlik stresten çok daha olumsuz bir durumu ifade etmektedir (Levinson, 1996, s.157).

Tükenmişlik bireyin ters giden bir şeyin olduğunu düşündüğü ve bu durumun düzeleceğine inanmayı reddettiğinde gelişir. Bu durum sürekli ümitsizlik ve olumsuzluğun olduğu bir enerji tükenişidir. Bu görüşe göre tükenmişlik, değişimi imkansız görünen durumların insan ruhuna çizdiklerinin birikimi ile oluşan bir durumdur. Duruma engel olma çabası görülmez, hatta bazen uyum gibi görülebilir. Yaratıcılık yok olmakta, daha iyisi için uğraş verilmemektedir (Dursun, 2000, s.12).

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişliği, bireylerin işleri gereği insanlarla yoğun ilişki içinde olanlarda görülen, farklı boyutlarda ortaya çıkan belirtileri içeren, karşılaştıkları insanlara karşı duyarsızlaşmaları, duygusal yönden kendilerini tükenmiş hissetmeleri ve kişisel başarı ve yeterlik duygularının azalması biçiminde tanımlamışlardır. Ayrıca tükenmişliğin yıpranma ve iş doyumsuzluğundan farklı olduğunu, fiziksel bitkinlik, kronik

yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları, olumsuz benlik kavramı gelişimi, işe yarama ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumları içeren fiziksel, duygusal ve mental bir durum olarak tanımlamışlardır.

Tükenmişlik önemsiz gibi gözükür, diğer iş riskleri gibi fiziksel yaralanma ya da ölüm gibi büyük risklere yol açmamaktadır. Duyguların ve yeteneklerin zaman içinde kronik bir erozyona uğraması ani bir kriz kadar yakıcı gelmemektedir. Bu nedenle, insanlar tükenmişliğin büyük bir mesele olmadığını düşünmekte ve riskleri yanlış değerlendirmektedir (Maslach, 1997, s.152).

Tükenmişliği yaşayan kişi, genelde kişisel, mesleki doyumsuzluk ve yorgunluğun karmaşık bir duygulanımı yaşadığının farkına varmaktadır. Ancak bu duyguların dile getirilmesinin zor oluşu ve belirgin beklentilerin olmayışı bu durumun sıklıkla göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bunun bedeli ise, gittikçe artan bir şekilde işten soğumadır. İşe gitmeyi istememe, yüklenmişlik, tahammülsüzlük, kendinden şüphelenme ve kendi imajına uygun olmayan şekilde davranma görülmektedir (Dursun, 2000, s.13).

Tükenmişlik kavramının, çok farklı tanımlarına rastlanmaktadır. Yaygın olarak kabul edilen bir tanımının olmayışı, tükenmişliğin dinamiklerinin anlaşılmasını güçleştirmektedir, bununla birlikte birçok tanımda şu ortak noktalara rastlamak mümkündür: Tükenmişlik; insanlara yardım hizmeti sunan mesleklerde ve duygusal taleplerin yoğun olduğu ortamlarda uzun süre çalışan idealist ve insanlara hizmet verme yönünde yoğun isteğe sahip çalışanlarda görülür. Tükenmişlik; duygusal, zihinsel ve fiziksel yorgunluk durumlarını ifade eden ve zaman içerisinde, sinsice gelişen bir süreçtir. Pines, Aronson ve Kafrey'e göre tükenmişlik, uzun süre insanlarla birlikte yoğun katılımın gerektiği ortamlarda bulunmakla ilişkili olarak sürekli ya da tekrarlı baskıların bir tortusudur (Elma. Demir. 2000. s.112).

II. 2. Tükenmişliğin Nedenleri ve Etki Eden Faktörler

Tükenmiş kişiler, zayıf yönlerini iyi gizleyebilen, becerikli ve yetenekli insanlar oldukları için, çoğunlukla bu durumun ilk dönemlerinde içlerinde olup bitenlerin farkında olmayabilirler.

İş ortamında uzun süreli strese maruz kalma ve bu stresle başa çıkma becerilerinden yoksun olma tükenmişliği yaratan en önemli etkilerdendir. Çalışma ortamındaki stres

yaratan koşulların en önemli özelliği yapılan işin kişiler arası ilişkilere dayanmasıdır (Maraşlı, 2003, s.27).

Meslek lisesi ortamları öğrenciler açısından en stresli eğitim kurumlarıdır. Öğrenciler hem teorik derslerde başarılı olmak hem de atölye uygulamalarını etkin bir biçimde yerine getirmek için sıkı bir çalışma halindedirler. Öğrenci kendi başarısında herhangi bir düşme gördüğünde kolayca strese kapılıp, davranışlarındaki kontrolü kaybedebilir. Bu durum tükenmişliğe neden olabilir.

Genel olarak tükenmişlik sendromunun oluşumunda etkili olan faktörler, kişisel ve çevresel olarak iki grupta sınıflandırılır.

II.2.1. Kişisel Faktörler:

Tükenmişliğin nedenleri arasında kişinin sosyal yaşamı ve kişilik yapısı önemli yer tutmaktadır. Kişisel faktörler, kişinin tükenmişlik sendromundan etkilenmesini hem arttırıcı hem de azaltıcı etkiye sahiptir (Yardım, 1995, s.97).

Aynı iş yerinde çalışan iki birey tükenmişlik sendromuna yakalansalar da farklı şekilde etkilenebilirler. Dolayısıyla aynı okul hatta aynı bölümde okuyan iki öğrenci tükenmişlik sendromuna yakalansalar da etkilenmeleri farklı olabilir.

Tükenmişliğin kişisel nedenlerden bazıları:

a) Yaş: Özellikle genç ve tecrübesiz çalışanlarda yaşlı ve tecrübeli çalışanlara oranla daha çok tükenmişlik görülmektedir. Bu da genç çalışanların beklenti düzeylerinin yüksek olmasından dolayı yaşadıkları hayal kırıklığı ile açıklanmaktadır. Buradan hareketle yaşla tükenmişlik arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir (Sılığ, 2003, s.24).

b) Cinsiyet: Cinsiyet ve tükenmişlik arasındaki ilişki tam olarak açıklık kazanmamıştır. Yapılan araştırmalarda geçmiş yıllarda kadınların daha fazla bıkkınlıktan şikayetçi oldukları saptanmıştır (Yardım, 1995, s.99).

Maslach ve Jackson cinsiyet farklılıklarının tükenmişliğe nasıl sebep olduklarını ortaya çıkarmak için insan hizmetleri servislerinde çalışan çok sayıda kişi üzerinde bir araştırma yapmıştır. İnceleme sonucunda kadınların erkeklere göre daha fazla duygusal bezginlik yaşadıklarını ortaya çıkarmıştırlar (Maslach, 1981, s.153).

c) Medeni durum: Yapılan araştırmalarda aile sahibi olmanın tükenmişliği engellediği belirtilmiştir, Aile sahibi olmak, bireye güç duygusu, kararlılık aşılayarak yaşamı ve mesleki başarıyı olumlu yönde etkilemektedir (Çam, 1992, s.148).

Ev ortamındaki ailevi destekten yoksun kalan, çalışan bekar kadın, evli hemcinsine göre mesleki desteğe daha çok ihtiyaç duymaktadır (Çam, 1995, s.132).

Ev ortamının sağladığı huzur, sevgi kişinin stresle başa çıkmasına yardımcı olur ve bireyin tükenmişliğe yatkınlığını azaltır.

d) Eğitim: Kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe çevreye olan duyarlılığı artmaktadır (Liehter, 1998, s.66).

Maslach, eğitim ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi, üniversiteyi terk etmiş ya da üniversite okumamış iş görenlerin daha az tükenmişliğe yakalandıklarını, üniversite mezunlarının ise yüksek lisans mezunlarına göre daha çok duyarsızlaşma, daha az kişisel başarı ve daha çok duygusal tükenme yaşadıklarını belirtmektedir (Ergin, 1992, s.98).

e) Kişilik: Tükenmişlik nedenlerinden biri de kişiliktir. Kişilik yapılarına bakıldığında sabırsız, aceleci, hırslı, mükemmelci, gevşemeyi ve dinlenmeyi bilmeyen, iş kolik kişiliklerin işte daha fazla stres yaşadıkları bilinmektedir (Bilici, 1998, s.112). Bu tip insanlar zamanla mesleki endişeler ve işe bağlı hayal kırıklıkları sonucu içe kapanık ve izole birer birey haline gelerek tükenmişliğe eğilimlidirler (Baltaş, 2004, s.79).

Bu tip kişiliğe sahip insanlar daha çok idealisttirler (Kızılcık, 2004, s.65). Yüksek kişisel standartları karşılamaktaki zorluk şiddetli psikolojik zorlanmalar yaratabilir özellikle de "yapmak zorundayım" ve "yapamam" duyguları arasında sıkışıp kalınmışsa yıpranma başlar; bu yıpranma idealist insanları tükenmişliğe götürebilir.

II.2.2. Çevresel Faktörler:

İş yerindeki tükenmişliği arttırıcı faktörler üzerindeki deneysel çalışmalar, tükenmişliğin yordanmasında kişiden kaynaklanan faktörlere nazaran koşulların daha fazla etkisi olduğunu göstermiştir (Maslach ve Goldberg, 1998, s.65).

Araştırmalar sonucu tükenmişliğe yol açan, çevresel faktörler:

- Aşırı iş yükü ve dinlenme zamanlarının az olması,

- Gereksinimlerinin çeşitli nedenlerden dolayı karşılanamaması,
- Yöneticilerin yetersizliği, denetim yetersizliği,
- Yetersiz uzman eğitimi ve yönlendirme,
- Yaptığı işi kontrol etme ya da etkileme duygusundan yoksun olma,
- Çalışanlar arasında destek ve sosyal ilişkilerin olmaması,
- Aşırı zor ve yoğun iş ortamı,
- İş yükü, iş ilişkileri,
- Rol karmaşası, rol belirsizliği,
- Mesleki kıdem,
- Sosyal desteklerin azlığı,
- Mesleğin tanımının açık bir biçimde yapılmamış olması,
- Yönetime ilişkin sorunlar, ekonomik sorunlar,
- İşyerinin fiziksel koşulları (yüksek ses kasvetli veya monoton bir görsel düzenleme)
- Çalışma saatlerinin uzunluğu,
- İlerleme fırsatlarının olmaması,
- İdari baskı,
- Yetersiz ücret,
- Örgüt içinde kararlara katılamama,
- Ailesel ve toplumsal nedenler gibi çok sayıda faktör sıralanabilir.

Birbiriyle çakışan sorumluluklar taşıyan insan, öncelikler koyarak sorumluluklarını sıralamak yerine, her şeyi aynı düzeyde iyi yapmaya çalışabilir. Bu durumda yorgun düşer ve sonuç tükenmişlik olabilir (Jenkins, 2004, s. 622).

Tükenmişlik riskinin yüksek olduğu işlerin ortak noktası, aşırı iş yüküdür (Izgar, 2000, s.15). İnsanlarla ilgili işlerde çalışanlar sık sık yoğun bir iş yükü ile karşı karşıya olduklarından şikayet etmektedirler. Aşırı iş yükü sonucunda, çalışanda aşırı bilişsel,

duyumsal ve duygusal bir yük oluşmakta ve başa çıkma davranışı olarak duyarsızlaşma gelişmektedir (Örmen, 1993, s.19).

Aşırı yük altına girmek, tükenmişliğe yol açan nedenlerden sadece bir tanesidir. Kişiler çalışma koşulları uygun olmadığında, işlerini severek yapamadıklarında ya da problemleriyle ilgili olarak uygun başa çıkma göstermedikleri zamanlarda da tükenmişlik belirtisi gösterebilirler (End, 1998, s.44).

Çalışan kendisinden iyi bir kariyer portresi çizmesinin beklendiğini bilir ama kendisine rehberlik ya da model alacağı biri olmadığından bunu nasıl başaracağından emin olamaz (Yaman, 2002, s.33). Dolayısıyla faydalı olacak hiçbir şeyi başaramadığı kanısına kapılabilir.

Çalışma saatlerinin uzun olması bireyin yorgunluk, sıkıntı ve stres yaşama olasılığını arttırmaktadır (Mingote, 2004, s.96). Bu da kişinin tükenmişlik yaşaması riskini doğurmaktadır. Meslek liselerinde günlük ders saatlerinin öğrenciler üzerinde önemli etkisi vardır. Uzun süre ders gören öğrencilerde duyarsızlaşma, dolayısıyla tükenmişlik görülebilir.

Hiç kimseye hayır diyemeyerek altından kalkabileceğinden çok daha fazla sorumluluk yüklenen kişi sonuç olarak tükenme noktasına dayanabilir.

Kararlara katılma çalışanın moral seviyesini yükselteceğinden işten ayrılmalarda azalma sağlanabilecektir. Ayrıca kararlara katılım çalışanın özgüvenini, başarısını ve olaylar üzerindeki kontrolünü de arttırmaktadır (Sılığ, 2003, s.27).

Ayrıca, ulaşılması olanaksız olan hedeflere sahip olmak, zihni yorgunluk, bireyin kendisini aşırı güdülemeye çalışması katı kurallar, her şeyi mükemmel yapma isteği, insanlarla sık sık karşı karşıya gelme ve zamanı gelmeden üst makamlara terfi etmek gibi faktörler de tükenmişliğe yol açmaktadır (Murat, 2000, s.13).

Hamann ve Gordon'a (2000) göre tükenmişlik soğuk algınlığı gibidir. Hemen hemen herkes soğuk algınlığı geçirebilir. Soğuk algınlığının şiddeti ve süresi önemlidir. Aynı zamanda herkes orta ya da şiddetli düzeyde tükenmişlik yaşamaktadırlar (Maraşlı, 2003, s. 27).

Meslek liselerinde öğrenciler üzerindeki tükenmişliği etkileyen çevresel faktörler iki başlık altında incelenebilir.

II.2.2.1. Okulla İlgili Nedenler:

Öğrenciler üzerinde tükenmişliği etkileyebilecek okulla ilgili nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Aşırı iş yükü ve dinlenme zamanının az olması
- Öğrencilerin isteklerinin karşılanamaması
- Yönetici ve öğretmenlerin mesleki yeteneklerinin yetersizliği
- Yetersiz rehberlik çalışmaları
- Öğrenciler arasında çatışmalar olması
- Sosyal ortamların yetersizliği
- Yönetici ve öğretmen baskısı
- Demokratik olmayan sınıf yönetimi

Meslek liselerinde uygulama eğitimleri yoğun olduğundan, öğrenciler uygulama eğitimlerini tamamlarken kendilerini baskı altında hissedebilir (Karataş, 2000, s.132). Uygulama eğitimleri zaman kısıtlamalı ve sürekli olduğundan, öğrenciler uygulamalarını zamanında yetiştiremediklerinde düşük not alma stresine kapılabilir. Ayrıca bir sonraki uygulama eğitiminin de zamanı daralacağından öğrenci kendini streste hissedebilir. Bu da fark edilmediğinde öğrencide tükenmişlik oluşturabilir.

Meslek lisesi öğrencileri bir meslek öğrenmek için geldikleri okulda, kendi isteklerini karşılamayan koşullarla karşılaştığında hayal kırıklığına uğrayabilir.

Yönetici ve öğretmenler mesleki açıdan öğrencileri gerekli bilgiyi veremezlerse ve öğrenci öğretmeninin yetersiz olduğu hissine kapılırsa, mesleği yeterli öğrenemediği hissine kapılır ve okula ilgisizliği artar.

Meslek liselerinde yetersiz rehberlik çalışmaları öğrencilerin sorunlarını çözmesine yardımcı olmaz öğrenciler kendi sorunları içinde okula duyarsızlaşabilir.

Günlük zamanının en verimli dilimini okulda geçiren meslek lisesi öğrencileri zihinlerini dağıtacak, kendilerini rahatlatacak sosyal aktiviteleri yapacak ortamları okulda bulamazlarsa okuldan uzaklaşabilirler.

Baskının olduğu bir yerde öğrenci verimli olamaz ve baskının olduğu ortamdan uzaklaşmak ister. Uzaklaşamazsa sürekli baskı öğrencileri strese sokabilir.

Sınıf yönetiminde öğrenciler kendi fikirlerine değer verildiğini anlarsa, hem motivasyonu artar hem de okula olan güveni artar aksi halde olumsuzluklar baş gösterir.

II.2.2.2 Okul Dışı Nedenler:

Öğrenci tükenmişliğini etkileyebilecek okul dışı nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Ailenin sosyo ekonomik durumu
- Ebeveyn eğitimi
- Okul dışı çatışmalar
- Ailenin yaşadığı çevre
- Alkol – sigara kullanımı

Sosyo ekonomik durum öğrencinin yaşam kalitesini etkilediğinden tükenmişlikle doğrudan ilişkisi vardır.

Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynler, öğrencilerdeki stresi daha erken fark edebilecekleri için öğrencilerdeki tükenmişlik düzeyi daha alt seviyede olabilir.

Çatışmalar, ailenin yaşadığı çevre, alkol sigara kullanımı aile yapısı, aileyle ilişkiler, sosyal destek, yaşam biçimi, hayata bakış açısı, yaşam amaçları gibi değişkenlerin tükenmişlik üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak işle ilgili ve işle ilgili olmayan etmenlerin etkisiyle oluşmaktadır (www.ttb.org.tr/STED/sted201/1.html).

II.3. Tükenmişlik Stres İlişkisi:

Stresi, basit bir tanımla bazı olaylara verdiğimiz tepki olarak tanımlarız. Aslında bu konudaki araştırmalara ve kavramsal literatüre bakıldığında stresin tanımını yapmak zor görünmektedir. Genelde olumsuz bir durum olarak algılanan stres, araştırmacı ve bilim adamlarına göre kısaca bireyin, tehdit edici çevre özelliklerine karşı gösterdiği bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Açıkçası stres, bireyle çevresi arasında zayıf bir uyumun varlığını göstermektedir. Çevrenin bireyden aşırı isteklerinin olması ya da bireyin kapasitesinin üstünde istekleri olması, bu durumun nedeni olabilir (Aytaç, 2002, s. 2).

Meslek lisesi ortamı strese her zaman elverişlidir. Ancak stres etkileri öğrencilerde farklılıklar gösterebilir. Örneğin aynı bölümde öğrenim gören farklı öğrencilerin stresli bir

durum karşısında aynı tepkiyi vermesi beklenemez (Gülşen, 2006, S.43). Yüksek başarı güdüsü olan bir öğrenci için okulla ilgili gerilimler onun başarı güdüsünü kamçılarken, bir başka öğrenci bu durumla başa çıkabilme yetersizliğinden stres duyabilir. Kısaca stres kişisel özelliklere göre farklılık gösteren bir olgudur.

Stres yaşamın bir parçasıdır. Ancak kontrol edilemeyen stres sonucu, öğrenci kendini tükenmişlik içinde bulabilir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunda, tükenmişlik sendromunun gelişmesinde stresin bir biçimde anahtar rol oynadığını ileri sürülmektedir. Okulda yaşanan stres öğrencileri tükenmişliğe eğilimli hale getirebilmektedir.

Özellikle meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler, uygulama eğitimleri ve staj nedeni ile oldukça yoğun ve süreklilik gösteren bir tempoda çok sayıda insanla diyalog halindedir. Bu tür uygulamaların, öğrenciler açısından oldukça sıkıntılı yanları bulunmaktadır, çünkü bu tür etkileşimler, öğrenciye zarar verebilecek bazı streslere ve duygulara neden olabilmektedir (Elma, Demir, 2000, s.109).

Öğrencilerin etkileşimde bulunduğu bireylere karşı mesafeli davranması, sadece sunulacak hizmeti yerine getirmesi, hizmet alan bireylerle duygusal niteliği de olan ilişkilere girmekten kaçınması daha kolaydır. Bu kaçınma, zaman içerisinde hizmet sunulanlara karşı duyarsızlaşmayı beraberinde getirmektedir (Elma, Demir, 2000, s.109). Meslek liselerindeki stres, günlük iş taleplerinin bir parçası olarak kabul edilebilir. Öğrenci, bu iş talepleri ile kendisini ortaya koyma fırsatı buluyor ve teşvik oluyorsa; stres, okul hayatının faydalı bir boyutunu oluşturabilir. Ancak, uzun süreli stresle baş etmede başarısızlık yaşanıyorsa, stres tükenmişliğe dönüşür ve tükenmişlik bireyin kendisini ortaya koymasına fırsat vermez. Tükenmişliğin okul ve öğrenci açısından ağır ve ciddi sonuçları vardır, bu nedenle önlenmesi gerekir (Elma. Demir, 2000, s.110).

Tükenmişlik uzun süren iş yoğunluğu ile ilgili stresin sonucu, öğrencinin işinde etkili olarak işlevde bulunamamasıdır. Bu, olumsuz stres koşullarıyla başa çıkmada başarısız girişimler sürecinin son aşaması olarak düşünülebilir. Bu durum öğrenciler için oldukça kritik olan sendromuyla ilişkilidir (Maraşlı, 2003, s.24).

Tükenmeyi örgütsel kökenli stres kaynaklarından doğan diğer tepkilerden ayıran özellik, çalışanların iş gereği karşılaştıkları kişilerle kurdukları sık ve yoğun etkileşimler sonucunda ortaya çıkmasıdır (Aslan ve diğ., 1997, s.132)

Farber (1991), tükenmişliği yapılan işte mekanikleşme, olumsuz tavırlar sergileme ile kendini gösteren ve patlama noktasına gelebilecek düzeydeki yüksek stresle reaksiyon göstermek olarak tanımlamaktadır.

Meslekten kişilerin mesleğin özgün anlamı ve amacından kopması ve hizmet götürdüğü insanlarla artık gerçekten ilgilenemiyor oluşu ya da aşırı stres ve doyumsuzluğa tepki olarak kişinin kendini psikolojik olarak işinden geri çekmesi olarak tanımlanan tükenmişlik daha çok doğrudan insana hizmet eden, hizmetin kalitesinde insan etmeninin çok önemli bir yere sahip olduğu alanlarda görülmektedir. Bu durum sunulan hizmeti, hizmetin kalitesini doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir (Kaçmaz, 2005, s. 29).

Richelson tükenmişliğin yardım eden ve yardım alan arasındaki sosyal etkileşimden kaynaklanan bir stres olduğu açıklamıştır. Tükenme durumunda stres yaratan kaynaklarla olumlu pekiştireçler ve destekler arasındaki denge bozulmaktadır (Dursun, 2000, s. 24).

Stres, yapıcı örgütsel koşullar karşısında bireyin enerji kaynaklarının tükenmesine işaret eden bu kavramın, yorgunluk ya da yıpranma gibi kavramlardan farklı olduğu gösterilmiştir. Tükenmişlik bir tür stres olarak kabul edilebilir. Strese benzer belirti ve etkilere sahiptir. Fakat tükenmişliği stresten ayıran özellik, tükenmişliğin yardımcı olan ile danışan arasındaki sosyal ilişki bir stres olduğudur.

İş ortamındaki stres, günlük iş taleplerinin bir parçası olarak kabul edilirken, söz konusu iş talepleri ile birey kendini ortaya koyma fırsatı bulamazsa ve desteklenmezse, bireyin uzun süreli stres yaşamasına neden olarak tükenmişliğe dönüşebilmektedir (Elma, Demir, 2000, s. 22).

Tükenmişlik konusunda araştırma yapan Cherniss, tükenmişlik modelinde iş yükü, insanlar ile yüz yüze ilişki, belirlenmemiş amaçlar, destek ve süpervizyon eksikliği gibi örgütsel değişkenler ile çalışanın kişiliği, kariyer planları gibi kişiyle ilgili değişkenler etkileşmektedir. Bu stres kaynakları zamanla tükenmişliğe neden olmaktadır. Taleplerin kaynakları aşması nedeniyle stres yaşayan birey, başa çıkma yolu olarak ilk adımda stres kaynağını ortadan kaldırmayı seçer. Başarılı olamazsa stresle başa çıkma yöntemlerini kullanır. Son aşamada ise birey duygusal yükünü azaltmak için işle psikolojik olarak ilişkisini kesmeye çalışır (Sılığ, 2003, s. 12).

Kabul edilebilir düzeydeki stres, bireyleri, canlı kılarak ve motivasyonlarını artırarak, performansta ilerlemeye neden olurken, diğer yandan da, aşırı ve sürekli stresin bireyin

fizyolojik ve psikolojik dengesini bozarak onu patolojiye sürüklediği, buna bağlı olarak örgütlerde verimlilik ve etkinlik kayıpları yaşandığı, verilerle kanıtlanmıştır (Armağan, 2004, s.2).

Perlman ve Hartman (1982)'ın tükenmişlik modelinde "durumun strese götürme derecesi, algılanan stres düzeyi, strese verilen tepki ve strese verilen tepkinin sonucu" olmak üzere dört aşama bulunmaktadır.

1. Durumun strese götürme deresi: Hangi durumun strese yol açtığını gösteren bir aşamadır. Strese neden olan iki büyük durum mevcuttur. Birincisi bireyin beceri ve yetenekleri ki bunlar algılanan ya da gerçek örgütsel istekleri karşılamakta yeterli olmayabilir. İkincisi bireyin işi kendi beklentilerini, ihtiyaçlarını ve değerlerini karşılamayabilir. Stresin derecesini kişi ile örgüt değişkenleri arasındaki uyumsuzluğun derecesi belirlemektedir.
2. Algılanan stres düzeyi: Strese yol açan birçok durum kişinin kendini stres altında algılamasına yol açmaz. Birinci aşamadan ikinci aşamaya geçiş, rol ve örgüt değişkenlerine, bireylerin kişiliklerine ve geçmiş özelliklerine bağlıdır.
3. Strese verilen tepki: Bu aşama, strese cevap olarak verilen üç ana tepki kategorisini içermektedir. Fizyolojik, bilişsel ve davranışsal belirtilerden hanigisinin ortaya çıkacağını, kişisel ve örgütsel değişkenler beklemektedir.
4. Strese verilen tepkinin sonucu: Bu aşamada tükenmişlik, kronik duygusal stresin yaşanması ile oluşur. Tükenmişliğin sonucunda iş doyumu ya da iş düzeyinde bir değişme olabilir. Psikolojik ve fizyolojik sağlık durumunda bir bozulma meydana gelebilir.

Perlman ve Hartman'ın tükenmişlik modeli Şekil 2'de görülmektedir.

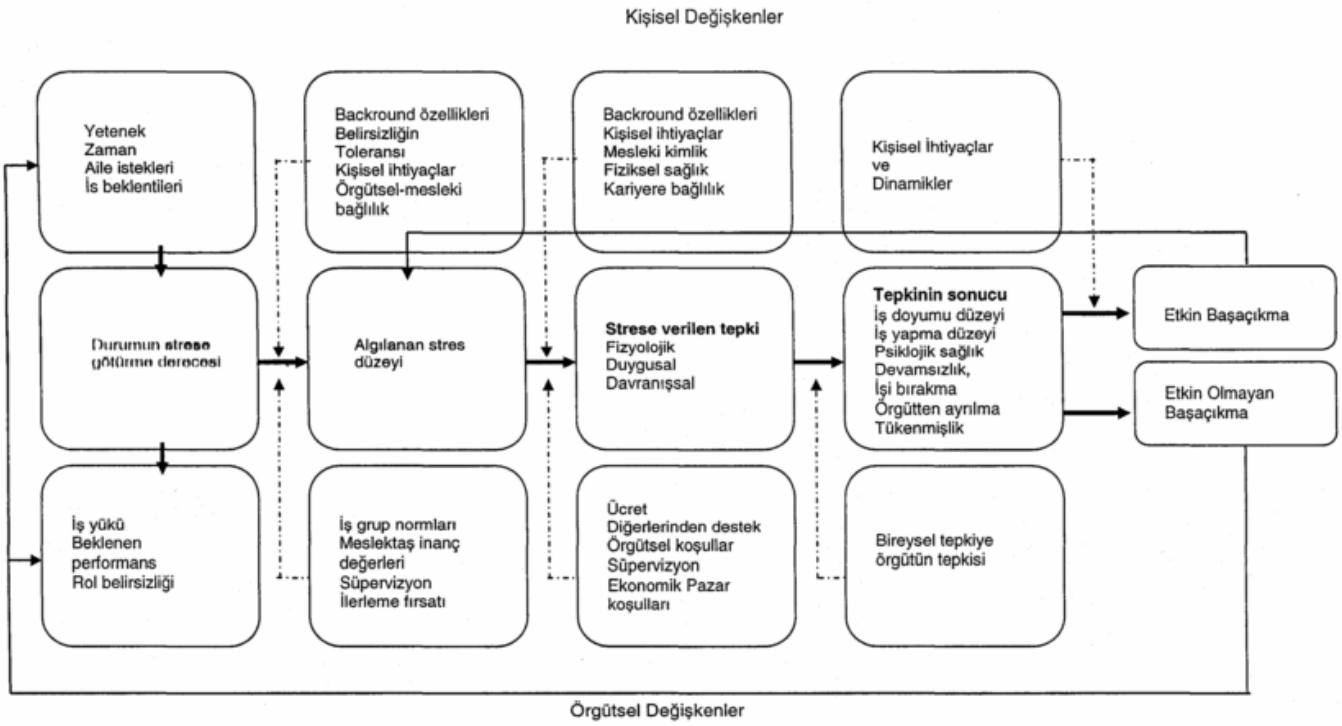

Şekil 1: Perlman ve Hartman Tükenmişlik Modeli (Perlman ve Hartman, 1982, s.297)

Stres kişinin direncini aştığı zaman o kişide huzursuzluk, gerginlik, tedirginlik, uyku ve yeme gibi işlevlerde bozulma, konsantrasyon bozuklukları, karar vermede zorluklar, ani öfkelenme, nedeni açıklanamayan bedensel ağrılar, baş ağrıları, çarpıntı, iş veriminde düşme, aşırı duygusallık, alınganlık, isteksizlik gibi belirtiler görülebilir.

Bu belirtiler tükenmişlik sendromu belirtileri benzerlik göstermektedir. Tükenmişlik sendromu yaşayanlar, genellikle kısa zamanda çok büyük başarı kazanacaklarına inanırlar. Amaçlarına ulaşamadıkları zaman hayal kırıklığına uğradıkları için zamanla istekleri ve heyecanları söner. Sonuç olarak bu kişiler gerçeği kabullenmek ve hedeflerini düşürmek yerine hayal kırıklığına sürüklenir.

Tükenmişlik sendromu incelenirken stres faktörü ile birlikte düşünülerek, öncelikle stresi tetikleyen unsurlar tespit edilmelidir. Stres kaynağı her ne olursa olsun, öğrencilerin olumsuz stres faktörlerini olumlu hale dönüştürmesi mümkündür. Stresin olumsuz etkilerini azaltmak veya stresle başa çıkabilmek için öğrencilere stresle başa çıkma yolları öğretilmelidir. Stresle başa çıkma veya stres yönetimi ruh ve beden sağlığını korumak, üretici ve verimli bir yaşam sürdürebilmek için gereklidir. Bu stratejiler, öğrencilerin stresin sonuçlarından daha az etkilenmelerine ve stresle daha kolay mücadele etmelerine

yardım eder. Sonuçta olumsuz stres faktörlerini olumlu hale dönüştürerek öğrencilerin okul yaşamlarında mutlu olabilmelerini sağlamak mümkündür.

II.4. Tükenmişlik Boyutları:

Günümüzde, tükenmişlik konusunda kabul gören en önemli kuramlardan biri Maslach ve Jackson'un üç faktörlü tükenmişlik modelidir. Maslach ve Jackson tükenmişliği duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı noksanlığı olarak tanımlamaktadırlar (Maslach ve Jackson 1981, s.102).

Bu modele göre, taleplerin yoğun olması ve kişisel çatışmaların yaşanması durumunda bu taleplerin karşılanması için gerekli kaynakların da eksikliği ya da yokluğu söz konusu olduğunda kişi duyarsızlaşma, duygusal olarak tükenmişlik ve düşük başarı gibi duygular yaşamaktadır. Bu durum devamında pek çok fiziksel, sosyal ve psikolojik probleme yol açmaktadır (Maraşlı, 2003, s.25).

II.4.1. Duygusal Tükenme (Emotional Exhaustion):

Maslach'a göre tükenmişliğin en önemli bileşeni duygusal tükenmişliktir. Çalışanların örgütsel ve kişisel yöndeki beklentilerinin duygusal tükenmişlikle doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Araştırmalar yoğun ilişkilerin uzun süre devam ettirilmesinin gerekli olduğu işlerde çalışanlarda gözlenen duygusal tükenmişliğin, rutin işlerde çalışanlarda gözlenen duygusal tükenmişlikten daha fazla olduğu belirtmektedir (Tuğrul ve Çelik , 2002, s.1).

Bu üç boyutlu tükenmişlik kavramının temelinde "duygusal tükenme" boyutunun yer aldığı, diğer iki boyutun ise bunu tamamlayan boyutlar olduğu ileri sürülmektedir (Ergin, 1992, s.145).

Duygusal tükenme, insanlara yardım ederken, istenen psikolojik ve duygusal taleplerin aşırılığı yüzünden ortaya çıkan, enerji eksikliği ve bireyin duygusal kaynaklarının bittiği duygusuna kapılması durumudur (Özyurt ve diğ., 2004, s.22). Bu duygusal yoğunluğu yaşayan kişi, daha önceki kadar verici ve sorumlu davranamadığını ve yetersiz olduğunu düşünmektedir. (Aslan, 2000, s.427). Gergindir ve engellenmişlik duyguları yaşamaktadır. Ertesi gün işe gitme zorunluluğu kişide büyük bir sıkıntı yaratmaktadır (Maraşlı, 2003, s. 24).

Duygusal tükenmişlik yaşayan öğrenciler duygusal anlamda kendilerini okula verememektedirler. Öğrencinin okulu tarafından tüketilmiş ya da aşırı yüklenilmiş olma

durumu sonucu oluşan duygusal tükenme, öğrencilerin duygudan yoksun ve umursamaz bir şekilde davranmalarına yol açar.

Duygusal tükenme kişideki aşırı psikolojik ve duygusal yüklenmeden kaynaklanır. Duygusal tükenme, tükenmişlik sendromunun başlangıcı ve merkezidir. Duygusal yönden yoğun bir çalışma temposu içerisinde bulunan kişi kendini zorlar ve diğer insanların talepleri altında ezilir. Duygusal tükenme bu duruma bir tepkidir. Bu duruma yakalananlar kendilerini yeni bir güne başlayacak enerjiden yoksun hissederler. Duygusal kaynakları tamamen tükenmiştir, tekrar doldurmak için kaynak bulamazlar (Dursun, 2000, s.15).

II.4.2. Duyarsızlaşma (Depersonalization):

Maslach'ın tanımladığı ikinci bileşen duyarsızlaşmadır. Duyarsızlaşma, çalışanın işi gereği karşılaştığı insanlara karşı katı, soğuk, ilgisiz ve olumsuz bir tavır sergilemesidir. Bu genellikle, idealizmin kaybolması, hızla artan uzaklaşma duygusu ve bireyleri bir obje olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Kişilerin yaşadığı psikolojik gerginlikle başa çıkma yöntemi olarak, kaçma isteğinden ortaya çıkmaktadır (Sılığ, 2003, s.21)

Tükenmişliğin ikinci bileşeni olan duyarsızlaşma; çevresini kontrol edemediğini düşünen bireyin, olumsuz bir olayla karşılaştığında kendini çaresiz hissetmesi ve bu durumla başa çıkmak için makine gibi davranmaya başlaması, duyarsızlaşması şeklinde gözlenmektedir. Duyarsızlaşma; kişilerin başkalarına insan yerine nesne gibi davranmalarıyla kendisini gösterir. Bu dönemde çalışan, müşterinin hayatında gereğinden fazla yer tuttuğunu düşünmektedir. İnsanları sınıflama, katı kurallara göre iş yapma, başkalarından sürekli kötülük geleceğini sanma duyarsızlaşmanın belirtileridir.

II.4.3. Kişisel Başarı Noksanlığı (Personel Accomplishment):

Kişinin yeterlilik ve başarı duygularını tanımlar. Bireyin başkaları hakkında geliştirdiği olumsuz düşünce tarzı, kişinin kendisi hakkında da negatif düşünmesine yol açar. Kişi, bu düşünce ve yanlış davranışları nedeniyle kendini suçlu hisseder. Kendisi hakkında "başarısız" hükmünü verir. Bu durumda tükenmişliğin üçüncü aşaması olan düşük kişisel başarı hissi ortaya çıkar. Kendilerinde ilerleme kaydetmediğini, hatta gerilediğini düşünen bu tür kişiler kendilerini suçlu hisseder ve harcadıkları çabanın bir işe yaramayacağına inanırlar. Bunun sonucunda ise kişi kendine olan saygısını kaybedip, depresyona girebilir (Dursun, 2000, s.17).

Kişilerle ilişkilere bağlı başarı ve yeterlilik duygularında azalma görülür. Kişinin motivasyonu düşmüştür, kontrol eksikliği ve çaresizlik hisseder.

Kişisel başarısızlık hissi düşük moral, kişiler arası anlaşmazlık, düşük üretkenlik, sorunlarla başa çıkmada yetersizlik, benlik saygısında azalma gibi belirtileri içerir (Baysal, 1995, s.23).

II.5. Tükenmişliğin Evreleri:

Bir çok araştırmacı tükenmişliği farklı evrelere ayırmışlardır. Bu farklılığın kaynağı; tüm bireylerin durum ve koşullara tolerans düzeylerinin çeşitliliğidir. Genel olarak tükenmişlik dört evre ile tanımlanabilir. Bu evrelendirme tükenmeyi anlamayı kolaylaştıran bir bakış açısı sağlamaktadır. Ancak, tükenme kişinin bir evreden diğerine geçtiği kesikli bir süreç değil, sürekli bir olgudur (Ergin, 1992, s.147).

I. Evre: Şevk ve Coşku Evresi (Enthusiasm): Bu evrede yüksek bir umutluluk, enerjide artma ve gerçekçi olmayan boyutlara varan mesleki beklentiler sergilenmektedir. Öğrenci için okul her şeyin önündedir, uykusuzluğa, gergin çalışma durumlarına, kendine ve yaşamın diğer yönlerine zamanını ve enerjisini ayıramayışına karşı üstün bir uyum sağlama çabasındadır.

II. Evre: Durağanlaşma Evresi (Stagnation): Bu evrede artık istek ve umutlulukta bir azalma olur. Enerji seviyesinde düşme başlar. Motivasyon azalır. Artık ön yargıların, prensiplerin, peşine idealistlikteki gibi şevkle düşülmez. Hayal kırıklılığı yaşamaya başlar. Birey karşılaştığı güçlüklerden, daha önce umursamadığı bazı noktalardan giderek rahatsız olmaya başlamıştır. Öğrencide sorgulanmaya başlanan "okula gelmekten başka bir şey yapmıyor olmak" tır.

III. Evre: Engellenme Evresi (Frustration): Öğrenci, okuldaki olumsuz koşulları değiştirmenin ne kadar zor olduğunu anlar. Yoğun bir engellenmişlik duygusu yaşar. Bu noktada üç yoldan biri seçilmektedir. Bunlar; adaptif savunma ve başa çıkma stratejllerini harekete geçirme, maladaptif savunmalar ve başa çıkma stratejileri ile tükenmişliği ilerletme, durumdan kendini çekme veya kaçınmadır.

IV. Evre: Umursamazlık Evresi (Apathy): Bu evrede, çok derin duygusal kopma ya da kısırlaşma, derin bir inançsızlık ve umutsuzluk gözlenmektedir. Öğrenci okuldan zevk almamaktadır. Böyle bir durumda okul öğrenci için bir doyum ve kendini gerçekleştirme

alanı olmaktan çok uzak, ancak sıkıntı ve mutsuzluk veren bir alan olacaktır (Düzyürek, Ünlüoğlu, 1992 s.108). Genellikle öğrencide vaz geçmiş, teslim olmuş bir tavır vardır.

II.6. Tükenmişliğin Uyarıcı Niteliğindeki İlk Belirtileri:

Aşağıdaki listedeki belirtileri dikkate almak gerekir. Birey, bu belirtilerden ne kadar çoğunu yaşıyorsa ve ne kadar süreli yaşıyorsa o kadar tükenmişlik yaşama riski ile karşı karşıyadır.

Belirtiler:

- Kendini devamlı yorgun, bezgin, fizik olarak güçsüz hissetmek.
- Zorlanmaya neden olana karşı öfke duymak.
- Zorlamayla başa çıkmalarda kendi kendini devamlı eleştirmek
- Alaycı, negatif ve tedirgin olmak.
- Küçük bir şey karşısında hemen alevlenmek.
- Devamlı baş ağrıları ve sindirim, barsak sistemi bozuklukları yaşamak.
- Kilo kaybı veya kilo almak.
- Süreli uyku hali veya depresif olmak.
- Nefesi kesilme – nefessiz kalma hissi yaşamak.
- Her şeyden şüphe eder olmak.
- Çaresizlik duygusunu yaşamak.
- Risk almada artış.

II.7. Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri:

Tükenmişliğin belirtileri çok çeşitlilik göstermektedir. Genel olarak bu belirtiler fiziksel, psikolojik ve davranışsal belirtiler olarak üç kategoride incelenebilir.

II.7. 1. Fiziksel Belirtiler:

Okul hayatındaki bütün olumsuz yönler sonuç olarak öğrencilerde ciddi davranış ve sağlık problemlerine yol açmaktadır.

Bu problemler, uykusuzluk-uyuşukluk, düşük enerji, yorgunluk-bitkinlik duygusu, sık sık geçirilen soğuk algınlığı, nedeni bilinmeyen baş ağrıları ve genel vücut ağrıları, kilo kaybı, gastro intestinal sistem rahatsızlıkları, deri yakınmaları, solunum güçlüğü, kalp hastalıkları, zayıflık hissi, kaza yapmaya eğilim, hastalıklara kolay yakalanma, ürpermeler, sık sık grip veya nezleye yakalanmak, sık sık baş ağrısı, bulantı nöbetleri, kas tutulmaları, sırt ağrıları çekmek, psikosomatik şikayetler, yemek yeme alışkanlıklarının değişmesi ve uyku güçlüğü çekmek şeklinde sıralanabilir.

II.7.2. Psikolojik Belirtiler:

Tükenmişliğin psikolojik belirtileri çok çeşitlilik göstermektedir. En çok karşılaşılan belirtiler; duygusal bitkinlik, kronik bir sinirlilik hali, çabuk öfkelenme, zaman zaman bilişsel becerilerde güçlükler yaşama, hayal kırıklığı, anksiyete, huzursuzluk, sabırsızlık, benlik saygısında düşme, değersizlik, eleştiriye aşırı duyarlılık, karar vermekte yetersizlik, apati, boşluk ve anlamsızlık hissi, ümitsizlik, çaresizlik, köşeye kısılmış hissine kapılmak, gözlerin çok çabuk dolması, bazen kontrolsüz ağlama krizlerine girmek, depresyon, günlük hayatın faaliyetlerini gerçekleştiremeyecek kadar düşük duygusal enerjiye sahip olmak, "verecek bir şey kalmadı" hissine kapılmak, arkadaşlar, müşteriler ve akrabalar tarafından çok kolay kızdırılabilmek, işten ve insanlardan daha az zevk almak, yalnızlık ve cesaretsizlik duygularına kapılmak şeklinde sıralanabilir.

Bu semptomlar yaşandığı zaman bireyin başarma duygusu yok olur. Bir şeyi başarmayla ilgili kendine güveni ve takdiri azalır. Sonuçta tükenmişliğin diğer belirtileri yaşanır.

Tükenmişlik, ani öfkeyi, sıklıkla ağlamayı, haykırıp çığlık atmayı, ilaç ve alkol kullanımında artışı, depresyon ve ahlak kurallarını çiğnemeyi, fiziksel tükenmeyi, evlilik ve aile problemlerini içeren çeşitli kişisel fonksiyon bozuklukları ile ilişkilidir (Maraşlı, 2003, s.27).

II.7.3. Davranışsal Belirtiler:

Tükenmişlik, kişinin kendisine, işine ve hayata karşı negatif bir tutum takınması, hatta aşağılık kompleksine kapılacak, kendisini yetersiz, iktidarsız, kararsız ve karamsar hissedecek kadar kendisine karşı eleştirel olması, daha önce hiç davranmadığı kadar soğuk ve ukala davranmak, arkadaşları, müşterileri ve çalışanları birey yerine problemin bir parçası olarak algılayabilecek kadar olumsuz yargılarda bulunmak, alaycı ve negatif olmak

gibi duygular içerir. Zihinsel belirti bulguları, doyumsuzluk, kendine, işine ve genel olarak yaşama karşı negatif tutumlar içerebilir. Sonuçta işi bırakma, savsaklama gibi davranışlar görülebilir (Aslan, 2005, s. 3).

Öğrenciler için davranışsal belirtiler hataların sık sık yapılması, okula gelmeme, okula geç gelme, okul ve okul dışındaki davranışlarında bozulma, asosyalleşme, unutkanlık, ilaç ve alkol tüketiminde artma, rol çatışmasını sık yaşama, başarısızlık hissini sık yaşama, okuldan kaçma eğiliminde olma, yadsıma, , kendi yeteneklerini yapamamada şüpheye kapılma arkadaşlarla dersler hakkında tartışmaktan kaçınma, alaycı olma, suçlayıcı olma şeklindedir.

Belirtilerin erken dönemde ve kolayca tespit edilmesi ve anlaşılması kişiye yardım edebilmek adına oldukça önemlidir. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda tükenmişliğin ölçülebilmesi için standardize edilmiş ölçeklere olan ihtiyacın karşılanması amacıyla Maslach ve Jackson (1981) tarafından Maslach Tükenmişlik Ölçeği geliştirilmiştir. Maslach Tükenmişlik Ölçeği tükenmişliği, tükenmişlikle ilişkili olan şeyleri, sebeplerini ve tedavisini tanımlamayı amaçlayan araştırmacılara yardımcı olacak objektif bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Bu ölçek tükenmişliğin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda düşme olarak belirlenen üç boyutunu ve tükenmişliğe ilişkin duygulardaki sıklığı ve yoğunluğu ölçen, yıllardan beri araştırmacılar tarafından en sıklıkla başvurulan geçerli ve güvenilir bir ölçek olmuştur. Son yıllarda araştırmacılar tarafından geliştirilen başka ölçekler de tükenmişlik araştırmalarında kullanılmaya başlanmıştır (Tümkaya, 1996, s.32).

II.8. Tükenmişliği Yaşamamak için Yapılabilecekler:

Eğer çok fazla çalışma durumunda olunacaksa, tükenmişliği yaşamamaya dikkat etmek gerekir. Bunun için yapılacaklar:

- Beyinsel tükenmişliği yaşamamak için, eğlence adına bir şey yapmaya özen gösterilmelidir
- Beyin enerjisinin bir limiti vardır, ona saygı göstermek gerekir. Onu zorlamadan ya kapasitenin yettiği kadar çalışmak veya enerjiyi yükseltmek üzere uygulamalar yapmak gerekir.

- Öğrenciler daha başarılı ve becerikli oldukça, onlardan yardım isteyenlerin sayısı da artacaktır. Daha çok insan onlara güvenir ve yaslanır. Onlardan destek ister olacaktır. Bunun için "Hayır" demesini öğrenmek gerekir.

II.9. Tükenmişliğe Karşı Yapılabilecekler:

Genellikle bireysel, kurumsal ve hatta sistemden kaynaklanan etmenlerin bir arada rol oynaması ile ortaya çıkan tükenmişlik, bir sendrom ve sistem sorunu olarak ele alınmalıdır. Etkili müdahale, hem bireysel hem de örgütsel zeminde olmalıdır. En önemlisi baştan ortaya çıkarıcı etmenlerin giderilmesi, bu olmuyorsa erken dönemde tanınarak hızla müdahale edilmesidir. Tükenmişlik sendromu ile baş edebilmek için strateji belirleme, planlama ve uygulama daha çok işveren ya da çalışma koşullarını belirleyenlerin kararlarına bağlıdır (Ersoy ve diğerleri, 2001, s.48).

Tükenmeyi önlemek için ilk strateji, tükenmenin potansiyel bir sorun olarak varlığının farkında olmaktır. Eğer birey yüksek tükenmişlik riski taşıyan bir alanda çalıştığını fark ederse, kendini korumak için uygun adımlar atabilir.

Tükenmeyi önlemek ve onunla başa çıkmak için yapılabilecekler organizasyonel ve bireysel düzeyde ele alınmıştır (Kaçmaz, 2005, s. 31).

II.9.1. Organizasyon Düzeyinde:

Araştırmacılar, yöneticilerin tükenmişlik belirtilerini hafifletmek için çeşitli yönetsel tedbirler alabileceklerini belirtmiştir. Bu tedbirler şu şekilde sıralanabilir:

- Kurumlar serbest karar verme imkanlarını ve karara katılma imkanlarını artırmalıdır.
- Kişisel dinlenme ve gelişme için tanınan süreleri artırmalıdır.
- İşin gerektirdiği sorumluluk miktarını yeniden ayarlamalı ve kişileri yeni görevlere atamalıdır.
- Kurumların felsefeleri açık ve net olmalıdır.
- Yöneticiler, karar ve direktiflerinin personel üzerindeki etkilerini önceden görebilecek yeterlikte olmalıdır.

- Kurumlarda antiburnout programı uygulanmalı, bu konuda eğitim ve gelişim programları oluşturulmalı, olumsuz yarışma durumları önlenmelidir.
- Yöneticiler kurum içi iletişim biçimlerini gözden geçirerek ilişkilerin kalitelerini artıracak önlemler almalıdırlar.
- Kurum tarafından görev tanımları açık ve net yapılmış olmalıdır. İşe yeni başlayan kişinin oryantasyon programına katılımı sağlanmalıdır.
- İş ile çalışan arasında uyumu sağlamak için iş modifiye edilmelidir.
- Bölümlerin özelliklerine göre etkin personel planı yapılmalıdır.
- Düzenli ekip içi toplantıları ile öneri ve eleştiriler alınmalıdır.
- Sorun çözmede kalıcı mekanizmalar oluşturulmalı, sorunlar ilk ortaya çıkış anında ele alınmalıdır.
- Yöneticiler çalışanı desteklemeli, çalışanların sıkıntılı bir durumda kendilerinden yardım alabileceklerini hissettirmelidir.
- Çalışanların gereksinim duyduğu sürekli eğitim olanakları sağlanmalıdır. Sistemdeki ödül kaynakları çoğaltılmalıdır.
- Çalışanların bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verilmeli ve kolaylaştırılmalıdır.
- Alınan kararlara katılımın sağlanması gereklidir.
- Çalışanların başarıları takdir edilmelidir.
- Tükenmişliği yaşayan bireyin dinlenmesi için uygun ortam yaratılmalıdır.
- Tükenmişliği yaşayan bireyin ilgi ve desteğe ihtiyacı olması nedeniyle çalışanlar birbirleriyle ve başkaları ile yaşantılarını paylaşmalıdır.
- Bireyin azalan bataryalarını yeniden yüklemek için seminerlere, grup çalışmalarına katılmaları motive edilmelidir (Izgar, 2001. s.30).

Hoşgörülü, esnek, adaletli, katılımcı bir yönetim anlayışı ve dinleyen, değer veren bir yönetici, tükenmenin önlenmesi ve giderilmesinde son derece önemlidir.

II.9.2. Bireyler Düzeyinde:

Tükenmişlik sendromu ile baş edebilme yöntemleri oluşturmak ve bunları geçirebilmek için bireysel kontrol olanakları çok önemlidir. Bireysel kontrol olanağının az olduğu yerlerde bireysel baş etme yöntemleri öncelik kazanmaktadır (Ersoy ve diğ., 2001, s.48).

Tükenmişlik seviyesine gelmiş olan bireyin en önemli ihtiyacı güç ve inançtır. Bu aşamadan çıkış için bakış açılarının, düşünce sisteminin, değerler sıralamasının değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. "Her şey benim kontrolümde olsun, mükemmel olursam kontrolü ele alabilirim, başkalarını memnun etmek zorundayım, insanları incitmemem gerekir, herkes beni sevsin" gibi mantıksız inançların, otomatik düşüncelerin, olumsuz algıların fark edilmesi ve düşüncelerin yeniden yapılandırılması gerekir.

Bireysel olarak tükenmişlikle baş edebilmek için çeşitli önlemler alınabilir. Bu önlemlerden bazıları şunlardır:

- İşe başlamadan önce kişi yaptığı işin zorluklarını ve risklerini öğrenmelidir.
- Tükenmenin ne olduğunun ve belirtilerinin bilinmesi kişinin kendindeki durumu erkenden tanımasını ve çözüm aramaya yönelmesini sağlayacaktır.
- Kişiler duygularını ve zorluklarını paylaşmaları gerektiğinde yardım istemeleri konusunda teşvik edilmelidirler.
- Kişinin insan olarak sınırlılıkları olan bir birey olduğunu ve sorumluluklarının sınırlarını bilmesi, gereksiz ve kaldıramayacağı yüklerin altına girmesini önleyebilir.
- Kişi hizmet sunduğu kişilere ancak kendi sorumluluk sınırları içinde yardım edebileceğini, kurumun sınırlılıklarını kendisinin aşamayacağını, aşmasının da gerekmediğini, tüm sistemin sorunlarından değil ancak kendi yaptıklarından sorumlu olduğunu bilmelidir.
- Kişi yaşamının iş dışındaki alanlarını geliştirmesi için teşvik edilmelidir. Hobileri olan, sosyal ilişkileri zengin kişiler tükenmeye karşı daha donanımlıdırlar.
- Kişi tatil ve dinlenme olanaklarını mutlaka kullanmalıdır. Örneğin öğle tatilini çalışarak geçirmek, işlerini bitiremediği için izin kullanmamak doğru değildir.
- İşyerindeki rutin alışkanlıklarını bırakmak, monotonluğu azaltmak, örneğin her öğle tatilini aynı kişilerle aynı yerde geçirmek yerine değişik öğle tatili planları yapmak yararlı olabilir.

- İş çıkışı rahatlatıcı aktivitelerde bulunmak son derece yararlıdır. Özellikle fiziksel boşalım sağlayan spor aktiviteleri yararlıdır.
- Rahatlamak aslında bazen iyi anları anımsamak kadar basittir.
- Nefes alma, gevşeme teknikleri, meditasyon yapılabilir.
- Ev içerisinde sakinleşip dinlenebilecek rahatlama köşesi oluşturulabilir. (Kaçmaz, 2005, s.32)

Aynı yerde çalışan kişilerin zaman zaman iş dışı konularda konuşmaları ve birlikte hoşça vakit geçirmeleri, aralarında daha sıcak ve yakın bir ilişki kurulmasını sağlayarak birbirlerine olan desteklerini arttırır. Birlikte çalışanların uyumlu bir ekip çalışması içinde olmaları, aralarında adil bir görev paylaşımının olması, hem hizmetin kalitesini arttırır, hem de ilişki sorunlarını önler. Birlikte çalışmadan doğan sorunların zamanında, sorun kronikleşmeden çözülmesi gereklidir. İşte karşılaşılan sorunların ve duygusal zorlukların paylaşılabileceği destekleyici grupların oluşturulması da yararlıdır. Daha kıdemli iş arkadaşları, işe yeni başlayan kişilere gerçekçi rol modelleri olabilmelidirler. İş yerinde destekleyici bir ortam içinde olmak kritik bir öneme sahiptir. (Kaçmaz, 2005, s.32). Böylece çalışanlar arasında oluşabilecek tükenmişlik sendromunu önlemek ya da etkisini azalmak mümkün olabilir.

Genel olarak tükenmişliğin tedavisi değişim ve yenilenme duygusunu Sağlar. Tatil ve profesyonel gelişmeyle ilgili çalışma gruplarına katılmak, günlük egzersizler, masaj ya da yoga gibi terapiler, boş zaman etkinliklerinde değişiklik ve yoğun stresin elimine edilmesi için profesyonel rehberlik hizmeti destekleyici olabilmektedir. Tükenmişliği azaltmanın bir başka yolu ise okul yaşamı ile okul dışındaki yaşam arasında, aile ve arkadaşlarla geçirilen zamandan fedakarlık etmeden yerine getirebilecek bir denge oluşturmaktır. Stres ve tükenmişliğin azalmasında katkıda bulunacak faktörlerden birisi egzersiz yapmaktır. Egzersiz yapmak fiziksel sağlık kadar zihinsel sağlık için de iyidir. Yürümek, koşmak, ağırlık kaldırmak ve tenis oynamak gibi günlük egzersizler olumlu bir benlik imajı sağlar. Birey egzersiz yaptığında kendisi için sağlıklı ve olumlu şeyler yaptığını hisseder (Maraşlı, 2003, s. 29).

BÖLÜM III

METODOLOJİ

III.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma için Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Meslek Lisesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeyi ilgili yazılı kaynaklar taranmıştır. Bu yönüyle araştırma, belgesel tarama türünden bir çalışmadır. Diğer taraftan, meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerinin tükenmişlik sebeplerini ortaya koymak bunun yanı sıra okul yöneticilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin yaşanan tükenmişlik sendromuna etkilerini ortaya koymak amacıyla anket formu hazırlanmıştır. Araştırma ile meslek liselerinde Elektrik-Elektronik Teknolojileri, Bilişim Teknolojisi, Makine Teknolojisi ve Metal Teknolojisinde öğrenim gören 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin görüşleri alınmıştır. Bu yönüyle araştırma betimsel bir nitelik taşımaktadır.

III.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma bir bağımsız evrenden oluşmakta ve bu evrenlerden alınmış bir bağımsız örneklem içermektedir.Meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik düzeyini belirlemek amacı ile araştırma kapsamına; İstanbul ilinde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören, Elektrik-Elektronik Teknolojileri, Bilişim Teknolojisi, Makine Teknolojisi ve Metal Teknolojisinde öğrenim gören 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencileri evreni oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde bulunan random (tesadüfi örneklem) yöntemi ile seçilen onbeş mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında, Elektrik-Elektronik Teknolojileri, Bilişim Teknolojisi, Makine Teknolojisi ve Metal Teknolojisinde öğrenim gören 396 öğrenci oluşturmaktadır.

III.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmanın veri kaynağını anketlerle toplanan veriler oluşturmaktadır. Anketler geliştirilmeden önce gerekli literatür taraması yapılarak, elde edilmek istenen bilgiler oluşturulmuş, uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda anketler hazırlanmıştır.

Hazırlanan anket önce örneklem grubunda olmayan 30 kişiye uygulanmış ve anlaşılırlığı tespit edilmiştir. Uzman görüşü de alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve ankete son hali verilmiştir. Veri toplama aracının geçerliği ve güvenirlik için ALPHA güvenirlik kat sayısı (reliability anallysis) hesaplanmış ve 0,8867 sonucu elde edilmiştir. Bu değer geçerlik ve güvenirlik için uygundur.

Anket formu Elektrik-Elektronik Teknolojileri, Bilişim Teknolojisi, Makine Teknolojisi ve Metal Teknolojisinde öğrenim gören 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilere ait kişisel bilgileri içeren 5 adet soru bulunmaktadır. İkinci bölümde, tükenmişliğin, yönetici ve öğretmenlerden ve diğer sebeplerden oluşan etkilerini belirlemeye yönelik 40 adet soru bulunmaktadır. Üçüncü bölüm ise öğrencilerin konuyla ilgili eklemek istedikleri düşünceleri için ayrılmıştır.

III.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde bilimsel istatistiklerden frekans (N), yüzde (%), ortalama (X), standart sapma (ss) ortalamalar arası farkın anlamlılığını test etmek üzere t testi ve çoklu değişkenlerde n>30 olduğu durumlarda Anova analizi kullanılmıştır.

Elde edilen verilerin kolay yorumlanabilmesi için bulgular bölümünde tablolar oluşturulmuş, tartışma bölümünde de bu bulgular yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğe uygun olarak elde edilen görüşlerin aritmetik ortalamaları değerlendirilirken şu aralıklar göz önünde bulundurulmuştur.

Verilen Ağırlık	Seçenekler	Sınırı
1	Hiçbir Zaman	1.00-1.49
2	Nadiren	1.50-2.49
3	Bazen	2.50-3.49
4	Çoğunlukla	3.50-4.49
5	Her Zaman	4.50-5.00

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya dahil edilen Mesleki liselerinin, Elektrik – Elektronik Teknolojileri, Bilişim Teknolojileri, Makine Teknolojileri ve Metal Teknolojileri öğrencilerinden 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencileri hakkında erişilen bulgulara yer verilecektir.

Tabloların daha iyi anlaşılabilmesi için veriler sonucunda elde edilen bulgular, tabloların altında açıklanmıştır.

IV.1. ÖĞRENCİ DENEKLERE İLİŞKİN BULGULAR

IV.1.1. Öğrenci Deneklerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular

Öğrenci deneklerin kişisel bilgileri, öğrenci anketinin birinci bölümünde yer alan 4 adet sorudan elde edilmiştir. Anketleri yanıtlayan öğrencilerin profillerini çıkarmak için bu bölümde verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyetiniz	Frekans (N)	Yüzde (%)
Erkek	352	88,9
Kız	44	11,1
TOPLAM	**396**	**100,0**

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci deneklerin; %11,1'ini kız öğrenciler, %88,9'unu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci deneklerin çoğunu erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Görmekte Oldukları Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı

Sınıfınız	Frekans (N)	Yüzde (%)
9. Sınıf	54	13,6
10. Sınıf	145	36,6
11. Sınıf	152	38,4
12. Sınıf	45	11,4
TOPLAM	**396**	**100,0**

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci deneklerin; %13.6'sını 9. sınıfta okuyan öğrenciler, %36.6'sını 10. sınıfta okuyan öğrenciler, %38.4'ünü 11. sınıf ve %11.4'ünü 12. sınıfta okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Görmekte Oldukları Bölüm Değişkenine Göre Dağılımı

Bölümünüz	Frekans (N)	Yüzde (%)
Elektrik – Elektronik Teknolojileri	190	48,0
Metal Teknolojisi	28	7,1
Bilişim Teknolojisi	50	12,6
Makine Teknolojisi	72	18,2
Diğer	17	4,3
Bölüm Seçilmedi	19	9,8
TOPLAM	**396**	**100,0**

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci deneklerin; %48.0'ısını elektrik–elektronik teknolojilerinde, %7,1'ini metal teknolojisinde, %12.6'sını bilişim teknolojisinde, %13.1'ini makine teknolojisinde, %4.3'ünü diğer bölümlerde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenci deneklerin %9.8'ini daha bölüm seçmemiş öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 4: Öğrenci Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Dağılımı

Annenizin Eğitim Düzeyi	Frekans (N)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	7	1,8
Okur - Yazar	45	11,4
İlkokul	215	54,3
Ortaokul	74	18,7
Lise	52	13,1
Yüksekokul (2 Yıllık)	2	0,5
Üniversite	1	0,3
TOPLAM	**396**	**100,0**

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci deneklerin; %1,8'inin annesi okur-yazar değil, %11,4'ünün annesi okur-yazar, %54,3'ünün annesi ilkokul mezunu, %18,7'isini ortaokul mezunu anneler, %13,1'inin annesi lise mezunu, %0,8'inin annesi yüksekokul ve üzeri eğitim almış olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Öğrenci Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Dağılımı

Babanızın Eğitim Düzeyi	Frekans (N)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	2	0,5
Okur – Yazar	13	3,3
İlkokul	182	46,0
Ortaokul	101	25,5
Lise	76	19,2
Yüksekokul (2 Yıllık)	7	1,8
Üniversite	15	3,8
TOPLAM	**396**	**100,0**

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci deneklerin; %0,5'inin babası okur-yazar değil, %3,3'ünün babası okur-yazar, %46,0'sının babası ilkokul mezunu, %25,5'inin babası ortaokul mezunu, %19,2'sinin babası lise mezunu, %5,6'sının babası yüksekokul ve üzeri eğitim almış olduğu belirlenmiştir.

IV.1.2. Öğrenci Deneklerin, Bağımsız Değişkenlere Göre Bağımlı Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Bulgular

IV.1.2.1. Öğrenci Deneklerde, "Cinsiyet" Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu bölüm öğrenci deneklerin, "cinsiyet" değişkenine göre yöneticiler, öğretmenler ve diğer sebeplerden oluşan tükenmişlik nedenlerine ilişkin görüş farklılıklarını içermektedir.

Tablo 6: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Şiddete Başvurması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Şiddete Başvurması	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	1,55	0,875	-7,119	394	0,001
Erkek	352	2,60	1,246			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurması tükenmişlik düzeyimi arttırır." ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Söz konusu farklılık erkek öğrenciler lehine gerçekleşmiştir. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre, yönetici ve öğretmenlerin, şiddete başvurma davranışlarının öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır ($t= -7,119$; $p<.05$; $x=2,60$).

Tablo 7: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Öğrenciler Kötü Not Alınca Aileleri Sakinleştirmemesi " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Öğrenciler Kötü Not Alınca Aileleri Sakinleştirmemesi	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	2,00	1,100	-2,963	394	0,008
Erkek	352	2,53	1,329			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin öğrenciler kötü not alınca aileleri sakinleştirmemesi" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre; yönetici ve öğretmenlerin, öğrenciler kötü not alınca aileleri sakinleştirmemesi, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır (t= -2,963; p<.05; x=2,53).

Tablo 8: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	2,00	1,276	-2,258	394	0,028
Erkek	352	2,46	1,364			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin öğrenciler kötü not alınca aileleri sakinleştirmemesi" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre, yönetici ve öğretmenlerin; öğrencileri veliler önünde rencide etmesi, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır (t= -2,258; p<.05; x=2,46).

Tablo 9: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Öğrencilere İlgisiz Davranması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Öğrencilere İlgisiz Davranması	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	2,55	1,470	-0,688	394	0,026
Erkek	352	2,70	1,235			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere ilgisiz davranması" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre, yönetici ve öğretmenlerin;

öğrencilere ilgisiz davranması, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır (t= -2,258; p<.05; x=2,70).

Tablo 10: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Derse Geç Gelmesi Veya Hiç Gelmemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Derse Geç Gelmesi Veya Hiç Gelmemesi	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	1,86	0,734	-2,497	394	0,007
Erkek	352	2,18	1,095			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin derse geç gelmesi veya hiç gelmemesi" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre, yönetici ve öğretmenlerin; derse geç gelmesi veya hiç gelmemesi, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır (t= -2,497; p<.05; x=2,18).

Tablo 11: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin; Mesleğin Gerektirdiği Davranışları Göstermemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Mesleğin Gerektirdiği Davranışları Göstermemesi	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	1,82	1,105	-3,471	394	0,079
Erkek	352	2,44	1,239			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin mesleğin gerektirdiği davranışları göstermemesi" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre, yönetici ve öğretmenlerin; mesleğin gerektirdiği davranışları göstermemesi, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır (t= -3,471; p<.05; x=2,44).

Tablo 12: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Velilerin Okul İdaresi Ve Öğretmenlerle İyi İletişim Kurmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Velilerin Okul İdaresi Ve Öğretmenlerle İyi İletişim Kurmaması	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	1,82	1,105	-3,471	394	0,031
Erkek	352	2,44	1,239			

Öğrenci deneklerin; "velilerin okul idaresi ve öğretmenlerle iyi iletişim kurmaması" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin görüşlerine göre, yönetici ve öğretmenlerin; mesleğin gerektirdiği davranışları göstermemesi, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır ($t=-3,471$; $p<.05$; $x=2,44$).

Tablo 13: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre "Öğrenciler Arasında Çatışmalar Yaşanması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Öğrenciler Arasında Çatışmalar Yaşanması	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	4,14	1025	-3,100	394	0,007
Erkek	352	3,61	1,265			

Öğrenci deneklerin; "öğrenciler arasında çatışmalar yaşanması" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerin görüşlerine göre, öğrenciler arasında çatışmalar yaşanması, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır ($t= -3,100$; $p<.05$; $x=4,14$).

Tablo 14: Öğrenci Deneklerin Cinsiyet Değişkenine Göre " Öğrencilerin Sigara Ve Alkol Kullanması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Öğrencilerin Sigara Ve Alkol Kullanması	N	x	ss	t	sd	p
Kız	44	4,14	1,069	1,693	394	0,010
Erkek	352	3,84	1,409			

Öğrenci deneklerin; "öğrencilerin sigara ve alkol kullanması" ifadesine ilişkin cevaplarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, cinsiyet gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerin görüşlerine göre, öğrencilerin sigara ve alkol kullanması, öğrenciler üzerinde tükenmişliğe yol açmaktadır (t= -2,272; p<.05; x=3,36).

IV.1.2.7. Öğrenci Deneklerde, "Öğrenim Gördükleri Sınıf" Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu bölüm öğrenci deneklerin, "öğrenim gördükleri sınıf" değişkenine göre yönetici ve öğretmenler ve diğer sebeplerden oluşan tükenmişlik sebeplerine ilişkin görüş farklılıklarını içermektedir.

Tablo 15: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Şiddete Başvurması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici ve Öğretmenlerin Şiddete Başvurması	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
	Gruplar Arası	17,329	3	5,776	3,752	0,010
	Gruplar İçi	603,509	392	1,540		
	Toplam	**620,838**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 15A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Şiddete Başvurması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,18	0,350
	11. Sınıf	0,14	0,486
	12. Sınıf	0,47	0,059
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,18	0,350
	11. Sınıf	0,32	0,026
	12. Sınıf	0,66*	0,002
11. Sınıf	9. Sınıf	-0,14	0,486
	10. Sınıf	-0,32	0,026
	12. Sınıf	0,34	0,110
12. Sınıf	9. Sınıf	-0,47	0,059
	10. Sınıf	-0,66*	0,002
	11. Sınıf	-0,34	0,110

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, şiddete başvurması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$ düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=2,70$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, şiddete başvurmasından 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 16: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
	Gruplar Arası	36,307	3	12,102	7,397	0,000
	Gruplar İçi	641,329	392	1,636		
	Toplam	**677,636**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmaları" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Post hoc tekniklerle farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 16A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	p
9. Sınıf	10. Sınıf	0,12	0,565
	11. Sınıf	0,42	0,040
	12. Sınıf	1,04*	0,000
10. Sınıf.	9. Sınıf	-0,12	0,565
	11. Sınıf	0,30	0,044
	12. Sınıf	0,92*	0,000
11. Sınıf	9. Sınıf	-0,42	0,040
	10. Sınıf	-0,30	0,044
	12. Sınıf	0,62*	0,004
12. Sınıf	9. Sınıf	-1,04*	0,000
	10. Sınıf	-0,92*	0,000
	11. Sınıf	-0,62*	0,004

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmaları" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar

arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları ile 9., 10., ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında p<.01 düzeyinde, 9. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,35) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmalarından 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 17: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Derse Asık Suratla Gelmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici ve Öğretmenlerin, Derse Asık Suratla Gelmesi	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	19,218	3	6,406	4,211	0,006
	Gruplar İçi	596,385	392	1,521		
	Toplam	**615,603**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, derse asık suratla gelmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 17A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Derse Asık Suratla Gelmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,62*	0,002
	11. Sınıf	-0,58*	0,003
	12. Sınıf	-0,24	0,334
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,62*	0,002
	11. Sınıf	0,04	0,800
	12. Sınıf	0,38	0,075
11. Sınıf	9. Sınıf	0,58*	0,003
	10. Sınıf	-0,04	0,800
	12. Sınıf	0,34	0,106
12. Sınıf	9. Sınıf	0,24	0,334
	10. Sınıf	-0,38	0,075
	11. Sınıf	-0,34	0,106

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, derse asık suratla gelmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 9. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları ile 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.01$ düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=2,93$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, yönetici ve öğretmenlerin derse asık suratla gelmesinden, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 18: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici Ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	26,541	3	8,847	4,380	0,005
	Gruplar İçi	791,782	392	2,020		
	Toplam	**818,323**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, okul için öğrencilerden para toplaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 18A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,60	0,009
	11. Sınıf	-0,09	0,700
	12. Sınıf	-0,50	0,080
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,60	0,009
	11. Sınıf	0,51*	0,002
	12. Sınıf	0,10	0,695
11. Sınıf	9. Sınıf	0,09	0,700
	10. Sınıf	-0,51*	0,002
	12. Sınıf	-0,42	0,085
12. Sınıf	9. Sınıf	0,50	0,080
	10. Sınıf	-0,10	0,695
	11. Sınıf	0,42	0,085

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, okul için öğrencilerden para toplaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında p<.01 düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,12) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, okul için öğrencilerden para toplamasından en çok rahatsız olanların 10. sınıfta öğrenim gören öğrenciler oldukları görülmektedir.

Tablo 19: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici Ve Öğretmenlerin, Azarlar Gibi Konuşması	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
	Gruplar Arası	36,307	3	12,102	7,397	0,000
	Gruplar İçi	641,329	392	1,636		
	Toplam	**677,636**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, azarlar gibi konuşması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 19A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	p
9. Sınıf	10. Sınıf	0,12	0,565
	11. Sınıf	0,42*	0,040
	12. Sınıf	1,04*	0,000
10. Sınıf.	9. Sınıf	-0,12	0,565
	11. Sınıf	0,30*	0,044
	12. Sınıf	0,92*	0,000
11. Sınıf	9. Sınıf	-0,42*	0,040
	10. Sınıf	-0,30*	0,044
	12. Sınıf	0,62*	0,004
12. Sınıf	9. Sınıf	-1,04*	0,000
	10. Sınıf	-0,92*	0,000
	11. Sınıf	-0,62*	0,004

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, azarlar gibi konuşması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının

öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 9., 10., 11. ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$ düzeyinde, 9. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=2,77$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, azarlar gibi konuşmasından, 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 20: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere -Siz Bir Şey Yapamazsınız, Anlamazsınız, Demesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere -Siz Bir Şey Yapamazsınız, Anlamazsınız, Demesi	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	36,307	3	12,102	7,397	0,000
	Gruplar İçi	641,329	392	1,636		
	Toplam	**677,636**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere -siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız, demesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, post hoc tekniklere geçilmiş ve farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını gösteren tamamlayıcı sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 20A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Yönetici Ve Öğretmenlerin, Öğrencilere -Siz Bir Şey Yapamazsınız, Anlamazsınız, Demesi " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,33	0,153
	11. Sınıf	-0,47*	0,038
	12. Sınıf	0,06	0,847
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,33	0,153
	11. Sınıf	-0,14	0,385
	12. Sınıf	0,38	0,118
11. Sınıf	9. Sınıf	0,47*	0,038
	10. Sınıf	0,14	0,385
	12. Sınıf	0,52*	0,031
12. Sınıf	9. Sınıf	-0,06	0,847
	10. Sınıf	-0,38	0,118
	11. Sınıf	-0,52*	0,031

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere -siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız, demesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 9., 11. ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$ düzeyinde, 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=3,32$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere "siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız" demesinden, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 21: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulun Bulunduğu Çevrenin Güvensiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Okulun Bulunduğu Çevrenin Güvensiz Olması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	22,788	3	7,596	3,537	0,015
	Gruplar İçi	841,785	392	2,147		
	Toplam	**864,573**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okulun bulunduğu çevrenin güvensiz olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 21A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulun Bulunduğu Çevrenin Güvensiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,46	0,285
	11. Sınıf	-0,37	0,457
	12. Sınıf	0,25	0,867
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,46	0,285
	11. Sınıf	0,08	0,973
	12. Sınıf	0,71*	0,047
11. Sınıf	9. Sınıf	0,37	0,457
	10. Sınıf	-0,08	0,973
	12. Sınıf	0,63	0,098
12. Sınıf	9. Sınıf	-0,25	0,867
	10. Sınıf	-0,71*	0,047
	11. Sınıf	-0,63	0,098

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okulun bulunduğu çevrenin güvensiz olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$ düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=3,75$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okulun bulunduğu çevrenin güvensiz olmasından 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 22: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
	Gruplar Arası	15,499	3	5,166	2,913	0,034
	Gruplar İçi	695,296	392	1,774		
	Toplam	**710,795**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, post hoc tekniklere geçilerek farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını gösteren tamamlayıcı, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 22A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	p
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,58*	0,034
	11. Sınıf	-0,56*	0,047
	12. Sınıf	-0,62	0,154
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,58*	0,034
	11. Sınıf	0,02	1,000
	12. Sınıf	-0,04	1,000
11. Sınıf	9. Sınıf	0,56*	0,047
	10. Sınıf	-0,02	1,000
	12. Sınıf	-0,06	1,000
12. Sınıf	9. Sınıf	0,62	0,154
	10. Sınıf	0,04	1,000
	11. Sınıf	0,06	1,000

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar

arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 9. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları ile 10., ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,56) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmamasından, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 23: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul Kurallarının Çok Fazla Yasakçı Olması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

	Kaynak	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
Okul Kurallarının Çok Fazla Yasakçı Olması	Gruplar Arası	27,220	3	9,073	5,508	0,001
	Gruplar İçi	645,739	392	1,647		
	Toplam	**672,959**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okul kurallarının çok fazla yasakçı olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Post hoc tekniklere geçilmiş, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını gösteren tamamlayıcı, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 23A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okul Kurallarının Çok Fazla Yasakçı Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**P**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,68*	0,012
	11. Sınıf	-0,33	0,450
	12. Sınıf	-0,03	1,000
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,68*	0,012
	11. Sınıf	0,35	0,133
	12. Sınıf	0,66*	0,030
11. Sınıf	9. Sınıf	0,33	0,450
	10. Sınıf	-0,35	0,133
	12. Sınıf	0,30	0,581
12. Sınıf	9. Sınıf	0,03	1,000
	10. Sınıf	-0,66*	0,030
	11. Sınıf	-0,30	0,581

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okul kurallarının çok fazla yasakçı olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları ile 9. ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.01$ düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=3,81$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okul kurallarının çok fazla yasakçı olmasından, 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 24: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	41,785	3	13,928	6,801	0,000
	Gruplar İçi	802,871	392	2,048		
	Toplam	**844,656**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf

değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 24A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,20	0,864
	11. Sınıf	0,33	0,562
	12. Sınıf	0,79	0,058
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,20	0,864
	11. Sınıf	0,52*	0,021
	12. Sınıf	0,99*	0,001
11. Sınıf	9. Sınıf	-0,33	0,562
	10. Sınıf	-0,52*	0,021
	12. Sınıf	0,47	0,297
12. Sınıf	9. Sınıf	-0,79	0,058
	10. Sınıf	-0,99*	0,001
	11. Sınıf	-0,47	0,297

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları ile 11., ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,46) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olmasından, daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 25: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	97,415	3	32,472	14,990	0,000
	Gruplar İçi	849,131	392	2,166		
	Toplam	**946,546**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 25A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,48	0,239
	11. Sınıf	-1,31*	0,000
	12. Sınıf	-0,27	0,843
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,48	0,239
	11. Sınıf	-0,82*	0,000
	12. Sınıf	0,21	0,870
11. Sınıf	9. Sınıf	1,31*	0,000
	10. Sınıf	0,82*	0,000
	12. Sınıf	1,04*	0,001
12. Sınıf	9. Sınıf	0,27	0,843
	10. Sınıf	-0,21	0,870
	11. Sınıf	-1,04*	0,001

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının

öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları ile 9., 10., ve 12. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$ düzeyinde, 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=3,66$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesinden, 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 26: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	37,763	3	12,588	6,092	0,000
	Gruplar İçi	809,924	392	2,066		
	Toplam	847,687	395			

Öğrenci deneklerin; "okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 26A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,71*	0,022
	11. Sınıf	-0,16	0,918
	12. Sınıf	0,04	0,999
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,71*	0,022
	11. Sınıf	0,55*	0,013
	12. Sınıf	0,76*	0,024
11. Sınıf	9. Sınıf	0,16	0,918
	10. Sınıf	-0,55*	0,013
	12. Sınıf	0,21	0,870
12. Sınıf	9. Sınıf	-0,04	0,999
	10. Sınıf	-0,76*	0,024
	11. Sınıf	-0,21	0,870

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ile 9., 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.01$ düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=3,27$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olmasından, 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 27: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Öğrenciler Arasında Çatışmalar Yaşanması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Öğrenciler Arasında Çatışmalar Yaşanması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	25,731	3	8,577	5,683	0,001
	Gruplar İçi	591,593	392	1,509		
	Toplam	**617,324**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "öğrenciler arasında çatışmalar yaşanması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 27A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,54	0,054
	11. Sınıf	-0,02	1,000
	12. Sınıf	0,00	1,000
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,54	0,054
	11. Sınıf	0,52*	0,004
	12. Sınıf	0,54	0,086
11. Sınıf	9. Sınıf	0,02	1,000
	10. Sınıf	-0,52*	0,004
	12. Sınıf	0,02	1,000
12. Sınıf	9. Sınıf	0,00	1,000
	10. Sınıf	-0,54	0,086
	11. Sınıf	-0,54	1,000

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "öğrenciler arasında çatışmalar yaşanması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$ düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ($x=4,01$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmasından, 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 28: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Ödüllendirmenin Yeterli İşlememesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
Okulda Ödüllendirmenin Yeterli İşlememesi	Gruplar Arası	26,292	3	8,764	4,902	0,002
	Gruplar İçi	700,889	392	1,788		
	Toplam	**727,182**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okulda ödüllendirmenin yeterli işlememesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 28A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Sınıf Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
9. Sınıf	10. Sınıf	-0,64*	0,029
	11. Sınıf	-0,29	0,599
	12. Sınıf	0,03	1,000
10. Sınıf.	9. Sınıf	0,64*	0,029
	11. Sınıf	0,35	0,160
	12. Sınıf	0,68*	0,033
11. Sınıf	9. Sınıf	0,29	0,599
	10. Sınıf	-0,35	0,160
	12. Sınıf	0,32	0,566
12. Sınıf	9. Sınıf	-0,03	1,000
	10. Sınıf	-0,68*	0,033
	11. Sınıf	-0,32	0,566

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okulda ödüllendirmenin yeterli işlememesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek

amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu ile 9. ve 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,26) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, okulda ödüllendirmenin yeterli işlememesinden daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

IV.1.2.8. Öğrenci Deneklerde, "Öğrenim Gördükleri Bölüm" Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu bölüm öğrenci deneklerin, "öğrenim gördükleri bölüm" değişkenine göre yönetici ve öğretmenler ve diğer sebeplerden oluşan tükenmişlik sebeplerine ilişkin görüş farklılıklarını içermektedir.

Tablo 29: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Şiddete Başvurması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
Yönetici Ve Öğretmenlerin Şiddete Başvurması	Gruplar Arası	55,732	5	11,146	7,693	0,000
	Gruplar İçi	565,106	390	1,449		
	Toplam	**620,838**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, şiddete başvurması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 29A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Şiddete Başvurması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,18	0,990
	Bilişim Teknolojisi	0,79*	0,005
	Makine Teknolojisi	0,71*	0,003
	Diğer	1,20*	0,009
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,17	0,984
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,18	0,990
	Bilişim Teknolojisi	0,61	0,472
	Makine Teknolojisi	0,52	0,577
	Diğer	1,02	0,184
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,01	1,000
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,79*	0,005
	Metal Teknolojisi	-0,61	0,472
	Makine Teknolojisi	-0,08	1,000
	Diğer	0,41	0,915
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,62	0,336
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,71*	0,003
	Metal Teknolojisi	-0,52	0,577
	Bilişim Teknolojisi	0,08	1,000
	Diğer	0,50	0,802
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,53	0,424
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-1,20*	0,009
	Metal Teknolojisi	-1,02	0,184
	Bilişim Teknolojisi	-0,41	0,915
	Makine Teknolojisi	-0,50	0,802
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-1,03	0,128
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,17	0,984
	Metal Teknolojisi	0,01	1,000
	Bilişim Teknolojisi	0,62	0,336
	Makine Teknolojisi	0,53	0,424
	Diğer	1,03	0,128

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, şiddete başvurması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Bilişim Teknolojisi, Makine Teknolojisi ve Diğer bölümlerde öğrenim

gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,18) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, şiddete başvurmasından, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 30: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Dersleri Sıkıcı Ve Monoton İşlemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici ve Öğretmenlerin, Dersleri Sıkıcı Ve Monoton İşlemesi	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	43,702	5	8,740	6,846	0,000
	Gruplar İçi	497,934	390	1,277		
	Toplam	**541,636**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, dersleri sıkıcı ve monoton işlemesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 30A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Dersleri Sıkıcı Ve Monoton İşlemesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,58	0,265
	Bilişim Teknolojisi	-0,15	0,983
	Makine Teknolojisi	0,47	0,112
	Diğer	1,22*	0,003
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,48	0,312
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,58	0,265
	Bilişim Teknolojisi	-0,73	0,187
	Makine Teknolojisi	-0,11	0,999
	Diğer	0,63	0,649
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,10	1,000
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,15	0,983
	Metal Teknolojisi	0,73	0,187
	Makine Teknolojisi	0,62	0,119
	Diğer	1,37*	0,003
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,63	0,230
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,47	0,112
	Metal Teknolojisi	0,11	0,999
	Bilişim Teknolojisi	-0,62	0,119
	Diğer	0,75	0,307
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,02	1,000
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-1,22*	0,003
	Metal Teknolojisi	-0,63	0,649
	Bilişim Teknolojisi	-1,37*	0,003
	Makine Teknolojisi	-0,75	0,307
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,73	0,422
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,48	0,312
	Metal Teknolojisi	0,10	1,000
	Bilişim Teknolojisi	-0,63	0,230
	Makine Teknolojisi	-0,02	1,000
	Diğer	0,73	0,422

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, dersleri sıkıcı ve monoton işlemesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Bilişim Teknolojisi, ve Diğer bölümlerde öğrenim gören

öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, Bilişim Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,66) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, dersleri sıkıcı ve monoton işlemesinden, Bilişim Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 31: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

	Kaynak	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi	Gruplar Arası	41,621	5	8,324	4,706	0,000
	Gruplar İçi	688,116	390	1,769		
	Toplam	**729,737**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri veliler önünde rencide etmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 31A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Veliler Önünde Rencide Etmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,32	0,926
	Bilişim Teknolojisi	0,53	0,274
	Makine Teknolojisi	0,84*	0,001
	Diğer	0,14	0,999
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,14	0,997
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,32	0,926
	Bilişim Teknolojisi	0,22	0,993
	Makine Teknolojisi	0,53	0,678
	Diğer	-0,17	0,999
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,18	0,998
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,53	0,274
	Metal Teknolojisi	-0,22	0,993
	Makine Teknolojisi	0,31	0,903
	Diğer	-0,39	0,955
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,40	0,853
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,84*	0,001
	Metal Teknolojisi	-0,53	0,678
	Bilişim Teknolojisi	-0,31	0,903
	Diğer	-0,70	0,582
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,71	0,214
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,14	0,999
	Metal Teknolojisi	0,17	0,999
	Bilişim Teknolojisi	0,39	0,955
	Makine Teknolojisi	0,70	0,582
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,01	1,000
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,14	0,997
	Metal Teknolojisi	0,18	0,998
	Bilişim Teknolojisi	0,40	0,853
	Makine Teknolojisi	0,71	0,214
	Diğer	0,01	1,000

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri veliler önünde rencide etmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Makine Teknolojisi öğrenim gören öğrenci grubu arasında

p<.05 düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=2,67) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri veliler önünde rencide etmesinden, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 32: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	70,644	5	14,129	9,078	0,000
	Gruplar İçi	606,992	390	1,556		
	Toplam	**677,636**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmaları" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 32A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencileri Ceza Olarak Sınıftan Atmaları" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,64	0,273
	Bilişim Teknolojisi	0,71*	0,026
	Makine Teknolojisi	0,96*	0,000
	Diğer	0,65	0,523
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,16	0,991
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,64	0,273
	Bilişim Teknolojisi	0,07	1,000
	Makine Teknolojisi	0,33	0,927
	Diğer	0,01	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,80	0,248
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,71*	0,026
	Metal Teknolojisi	-0,07	1,000
	Makine Teknolojisi	0,25	0,945
	Diğer	-0,07	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,87	0,059
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,96*	0,000
	Metal Teknolojisi	-0,33	0,927
	Bilişim Teknolojisi	-0,25	0,945
	Diğer	-0,32	0,971
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-1,12*	0,001
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,65	0,523
	Metal Teknolojisi	-0,01	1,000
	Bilişim Teknolojisi	0,07	1,000
	Makine Teknolojisi	0,32	0,971
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,81	0,423
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,16	0,991
	Metal Teknolojisi	0,80	0,248
	Bilişim Teknolojisi	0,87	0,059
	Makine Teknolojisi	1,12*	0,001
	Diğer	0,81	0,423

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmaları" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Bilişim Teknolojisi ve Makine Teknolojisinde öğrenim

gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,35) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmalarından, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Ayrıca, Makine Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile bölüm seçmeyen (9. sınıf) öğrenci grubu arasında da p<.05 düzeyinde, bölüm seçmeyen (9. sınıf) öğrenci grubu (x= 3,51) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencileri ceza olarak sınıftan atmalarından, bölüm seçmeyen (9. sınıf) öğrenci grubunun da çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 33: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

	Kaynak	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
Yönetici ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması	Gruplar Arası	82,051	5	16,410	8,692	0,000
	Gruplar İçi	736,272	390	1,888		
	Toplam	**818,323**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, okul için öğrencilerden para toplaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 33A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Okul İçin Öğrencilerden Para Toplaması " İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	1,20*	0,003
	Bilişim Teknolojisi	0,90*	0,005
	Makine Teknolojisi	0,89*	0,001
	Diğer	-0,06	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,52	0,466
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-1,20*	0,003
	Bilişim Teknolojisi	-0,30	0,971
	Makine Teknolojisi	-0,31	0,959
	Diğer	-1,26	0,117
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,68	0,548
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,90*	0,005
	Metal Teknolojisi	0,30	0,971
	Makine Teknolojisi	-0,01	1,000
	Diğer	-0,95	0,297
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,38	0,894
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,89*	0,001
	Metal Teknolojisi	0,31	0,959
	Bilişim Teknolojisi	0,01	1,000
	Diğer	-0,95	0,260
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,37	0,870
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,06	1,000
	Metal Teknolojisi	1,26	0,117
	Bilişim Teknolojisi	0,95	0,297
	Makine Teknolojisi	0,95	0,260
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,58	0,837
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,52	0,466
	Metal Teknolojisi	0,68	0,548
	Bilişim Teknolojisi	0,38	0,894
	Makine Teknolojisi	0,37	0,870
	Diğer	-0,58	0,837

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, okul için öğrencilerden para toplaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Metal Teknolojisi, Bilişim Teknolojisi ve Makine

Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,24) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, okul için öğrencilerden para toplamasından, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 34: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencilere Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencilere Azarlar Gibi Konuşması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	37,587	5	7,517	4,852	0,000
	Gruplar İçi	604,251	390	1,549		
	Toplam	**641,838**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere azarlar gibi konuşması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 34A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Yönetici ve Öğretmenlerin, Öğrencilere Azarlar Gibi Konuşması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,88*	0,036
	Bilişim Teknolojisi	0,17	0,981
	Makine Teknolojisi	0,64*	0,017
	Diğer	0,68	0,460
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,19	0,979
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,88*	0,036
	Bilişim Teknolojisi	-0,71	0,329
	Makine Teknolojisi	-0,23	0,983
	Diğer	-0,20	0,998
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,68	0,427
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,17	0,981
	Metal Teknolojisi	0,71	0,329
	Makine Teknolojisi	0,48	0,508
	Diğer	0,51	0,828
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,02	1,000
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,64*	0,017
	Metal Teknolojisi	0,23	0,983
	Bilişim Teknolojisi	-0,48	0,508
	Diğer	0,04	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,45	0,649
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,68	0,460
	Metal Teknolojisi	0,20	0,998
	Bilişim Teknolojisi	-0,51	0,828
	Makine Teknolojisi	-0,04	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,49	0,872
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,19	0,979
	Metal Teknolojisi	0,68	0,427
	Bilişim Teknolojisi	-0,02	1,000
	Makine Teknolojisi	0,45	0,649
	Diğer	0,49	0,872

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere azarlar gibi konuşması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Metal Teknolojisi ve Makine Teknolojisinde öğrenim

gören öğrenci grupları arasında p<.05 düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,27) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere azarlar gibi konuşmasından, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 35: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Görülen Ders Saatinin Fazla Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Okulda Görülen Ders Saatinin Fazla Olması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	41,446	5	8,289	5,706	0,000
	Gruplar İçi	566,574	390	1,453		
	Toplam	**608,020**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okulda görülen ders saatinin fazla olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 35A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Görülen Ders Saatinin Fazla Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**p**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,73	0,118
	Bilişim Teknolojisi	-0,37	0,582
	Makine Teknolojisi	0,34	0,532
	Diğer	0,99	0,065
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,10	0,999
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,73	0,118
	Bilişim Teknolojisi	-1,10	0,012
	Makine Teknolojisi	-0,39	0,838
	Diğer	0,26	0,992
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,63	0,492
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,37	0,582
	Metal Teknolojisi	1,10*	0,012
	Makine Teknolojisi	0,71	0,070
	Diğer	1,36*	0,007
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,47	0,646
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,34	0,532
	Metal Teknolojisi	0,39	0,838
	Bilişim Teknolojisi	-0,71	0,070
	Diğer	0,65	0,551
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,24	0,962
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,99	0,065
	Metal Teknolojisi	-0,26	0,992
	Bilişim Teknolojisi	-1,36*	0,007
	Makine Teknolojisi	-0,65	0,551
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,89	0,267
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,10	0,999
	Metal Teknolojisi	0,63	0,492
	Bilişim Teknolojisi	-0,47	0,646
	Makine Teknolojisi	0,24	0,962
	Diğer	0,89	0,267

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okulda görülen ders saatinin fazla olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Metal Teknolojisi ve Diğer Bölümlerde öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$

düzeyinde, Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=4,42) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okulda görülen ders saatinin fazla olmasından, Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 36: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	32,028	5	6,406	3,680	0,003
	Gruplar İçi	678,768	390	1,740		
	Toplam	**710,796**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 36A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okul İçi Ve Dışında Sosyal Aktivitelere Yeterli Zamanın Ayrılmaması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**P**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,30	0,936
	Bilişim Teknolojisi	-0,39	0,637
	Makine Teknolojisi	0,08	0,999
	Diğer	0,91	0,198
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,50	0,458
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,30	0,936
	Bilişim Teknolojisi	-0,69	0,428
	Makine Teknolojisi	-0,22	0,989
	Diğer	0,60	0,819
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,20	0,996
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,39	0,637
	Metal Teknolojisi	0,69	0,428
	Makine Teknolojisi	0,47	0,592
	Diğer	1,29*	0,034
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,89	0,079
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,08	0,999
	Metal Teknolojisi	0,22	0,989
	Bilişim Teknolojisi	-0,47	0,592
	Diğer	0,83	0,373
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,42	0,765
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,91	0,198
	Metal Teknolojisi	-0,60	0,819
	Bilişim Teknolojisi	-1,29*	0,034
	Makine Teknolojisi	-0,83	0,373
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,40	0,953
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,50	0,458
	Metal Teknolojisi	-0,20	0,996
	Bilişim Teknolojisi	-0,89	0,079
	Makine Teknolojisi	-0,42	0,765
	Diğer	0,40	0,953

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmaması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Diğer Bölümlerde öğrenim gören öğrenci grupları arasında $p<.05$

düzeyinde, Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,94) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmamasından, Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 37: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	44,717	5	8,943	4,360	0,003
	Gruplar İçi	799,940	390	2,051		
	Toplam	**844,657**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 37A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Sınıf Geçme Sisteminde Adaletsizliğin Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**P**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,50	0,712
	Bilişim Teknolojisi	0,83*	0,022
	Makine Teknolojisi	0,59	0,119
	Diğer	-0,12	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,06	1,000
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,50	0,712
	Bilişim Teknolojisi	0,34	0,963
	Makine Teknolojisi	0,09	1,000
	Diğer	-0,61	0,857
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,55	0,787
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,83*	0,022
	Metal Teknolojisi	-0,34	0,963
	Makine Teknolojisi	-0,24	0,973
	Diğer	-0,95	0,350
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,89	0,135
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,59	0,119
	Metal Teknolojisi	-0,09	1,000
	Bilişim Teknolojisi	0,24	0,973
	Diğer	-0,71	0,647
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,65	0,399
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,12	1,000
	Metal Teknolojisi	0,61	0,857
	Bilişim Teknolojisi	0,95	0,350
	Makine Teknolojisi	0,71	0,647
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,06	1,000
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,06	1,000
	Metal Teknolojisi	0,55	0,787
	Bilişim Teknolojisi	0,89	0,135
	Makine Teknolojisi	0,65	0,399
	Diğer	-0,06	1,000

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olması " ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu

arasında p<.05 düzeyinde, Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,35) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olmasından, Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 38: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Staj ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	74,050	5	14,810	6,620	0,000
	Gruplar İçi	872,495	390	2,237		
	Toplam	**946,545**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 38A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Staj Ve Okulun Birlikte Olması, Okula Yorgun Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**P**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	-0,34	0,937
	Bilişim Teknolojisi	0,32	0,879
	Makine Teknolojisi	0,84*	0,007
	Diğer	0,04	1,000
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	1,08	0,005
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,34	0,937
	Bilişim Teknolojisi	0,66	0,627
	Makine Teknolojisi	1,18*	0,030
	Diğer	0,38	0,983
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	1,42	0,013
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,32	0,879
	Metal Teknolojisi	-0,66	0,627
	Makine Teknolojisi	0,52	0,614
	Diğer	-0,27	0,995
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,76	0,337
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,84*	0,007
	Metal Teknolojisi	-1,18*	0,030
	Bilişim Teknolojisi	-0,52	0,614
	Diğer	-0,79	0,568
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,24	0,984
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,04	1,000
	Metal Teknolojisi	-0,38	0,983
	Bilişim Teknolojisi	0,27	0,995
	Makine Teknolojisi	0,79	0,568
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	1,04	0,339
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-1,08	0,005
	Metal Teknolojisi	-1,42	0,013
	Bilişim Teknolojisi	-0,76	0,337
	Makine Teknolojisi	-0,24	0,984
	Diğer	-1,04	0,339

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Makine Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu

arasında p<.05 düzeyinde, Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,34) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesinden, Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Ayrıca analiz sonucunda Makine Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Metal Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu arasında p<.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık daha belirlenmiştir. Bu farkın Metal Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,68) lehine gerçekleştiği görülmüştür. Staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesinden, Metal Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 39: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulun Çok Erken Başlaması Okula Uykusuz Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

	Kaynak	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	f	p
Okulun Çok Erken Başlaması Okula Uykusuz Gelinmesi	Gruplar Arası	64,560	5	12,912	6,455	0,000
	Gruplar İçi	780,167	390	2,000		
	Toplam	**844,727**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okulun çok erken başlaması okula uykusuz gelinmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 39A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulun Çok Erken Başlaması Okula Uykusuz Gelinmesi" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**P**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,82	0,151
	Bilişim Teknolojisi	-0,01	1,000
	Makine Teknolojisi	0,63	0,070
	Diğer	1,53*	0,003
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,51	0,531
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,82	0,151
	Bilişim Teknolojisi	-0,83	0,295
	Makine Teknolojisi	-0,19	0,996
	Diğer	0,72	0,744
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,31	0,977
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	0,01	1,000
	Metal Teknolojisi	0,83	0,295
	Makine Teknolojisi	0,64	0,310
	Diğer	1,54	0,011
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,51	0,715
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,63	0,070
	Metal Teknolojisi	0,19	0,996
	Bilişim Teknolojisi	-0,64	0,310
	Diğer	0,91	0,343
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,12	0,999
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-1,53*	0,003
	Metal Teknolojisi	-0,72	0,744
	Bilişim Teknolojisi	-1,54*	0,011
	Makine Teknolojisi	-0,91	0,343
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-1,03	0,284
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,51	0,531
	Metal Teknolojisi	0,31	0,977
	Bilişim Teknolojisi	-0,51	0,715
	Makine Teknolojisi	0,12	0,999
	Diğer	1,03	0,284

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okulun çok erken başlaması okula uykusuz gelinmesi" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile diğer bölümlerde öğrenim gören öğrenci grubu arasında

p<.05 düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,71) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okulun çok erken başlaması okula uykusuz gelinmesinden, Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Ayrıca analiz sonucunda Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile diğer bölümlerde öğrenim gören öğrenci grubu arasında p<.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık daha belirlenmiştir. Bu farkın Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu (x=3,72) lehine gerçekleştiği görülmüştür. Okulun çok erken başlaması okula uykusuz gelinmesinden, Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

Tablo 40: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları

Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması	**Kaynak**	**Kareler Toplamı**	**SD**	**Kareler Ortalaması**	**f**	**p**
	Gruplar Arası	46,002	5	9,200	4,476	0,001
	Gruplar İçi	801,685	390	2,056		
	Toplam	**847,687**	**395**			

Öğrenci deneklerin; "okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak p<.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bunun ardından, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post hoc tekniklere geçilmiş, sonuçlar aşağıda **Tablo** halinde sunulmuştur.

Tablo 40A: Öğrenci Deneklerin Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkenine Göre "Okulda Mesleki Gelişimi Destekleyecek Araç Gereç Donanımının Yetersiz Olması" İfadesine İlişkin Görüş Farklılıkları Post Hoc LSD Analiz Sonuçları

Post Hoc LSD Sonuçları			
		Ortalamalar Farkı	**P**
Elektrik- Elektronik Teknolojileri	Metal Teknolojisi	0,72	0,292
	Bilişim Teknolojisi	0,80*	0,032
	Makine Teknolojisi	0,64	0,069
	Diğer	0,46	0,903
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,61	0,331
Metal Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,72	0,292
	Bilişim Teknolojisi	0,08	1,000
	Makine Teknolojisi	-0,08	1,000
	Diğer	-0,26	0,996
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,12	1,000
Bilişim Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,80*	0,032
	Metal Teknolojisi	-0,08	1,000
	Makine Teknolojisi	-0,16	0,996
	Diğer	-0,34	0,981
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,20	0,995
Makine Teknolojisi	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,64	0,069
	Metal Teknolojisi	0,08	1,000
	Bilişim Teknolojisi	0,16	0,996
	Diğer	-0,18	0,999
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	-0,03	1,000
Diğer	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,46	0,903
	Metal Teknolojisi	0,26	0,996
	Bilişim Teknolojisi	0,34	0,981
	Makine Teknolojisi	0,18	0,999
	Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	0,15	1,000
Bölüm Seçmeyenler (9. Sınıf)	Elektrik- Elektronik Teknolojileri	-0,61	0,331
	Metal Teknolojisi	0,12	1,000
	Bilişim Teknolojisi	0,20	0,995
	Makine Teknolojisi	0,03	1,000
	Diğer	-0,15	1,000

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrenci deneklerin "okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olması" ifadesine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD analizi sonucunda farklılıkların Elektrik - Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ile Bilişim Teknolojisinde

öğrenim gören öğrenci grubu arasında $p<.05$ düzeyinde, Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci grubu ($x=3,22$) lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olmasından Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMALAR

V.1.ÖĞRENCİ DENEKLERLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

V.1.1. Öğrenci Deneklerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Tartışmalar

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %11,1'ini kız, %88,9'unu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci deneklerin çoğunluğunu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum, meslek liselerinde araştırma içine dahil edilen bölümlere talebin, daha çok erkek öğrenciler tarafından olduğu anlamına gelebilir.

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrenci deneklerin %13,6'sını 9. sınıfta okuyan öğrenciler, %36,6'sını 10. sınıfta okuyan öğrenciler, %38,4'ünü 11. sınıfta okuyan öğrenciler ve %11,4'ünü 12. sınıfta okuyan öğrenciler oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, araştırmaya katılan öğrenci deneklerin 10. ve 11. sınıfta öğrenim gördüğü, bir bölümünün de 9. ve 12. sınıfta olduğu anlamı çıkarılabilir.

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrenci deneklerin %48,0'ının elektrik-elektronik teknolojilerinde, %12,6'sının bilişim teknolojisinde, %18,2'sinin de makine teknolojisinde, %7,1'inin metal teknolojilerinde öğrenim gören öğrenciler ve %9,8'inin de henüz bölüm seçimi yapmamış öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum bölüm bazında yeterli dağılımın yapılmış olduğunu göstermektedir. Elektrik ve elektronik bölümü birleştiğinden bu bölümlerde okuyan öğrenciler tek alan altında toplanmıştır. Bu nedenle dağılım oranı bu bölümde yüksek tutulmuştur.

Tablo 4 ve Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci deneklerin; %54,3'ünün annesinin, %46,0'ının babasının ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Bu durum, meslek liselerinde araştırma içine dahil edilen öğrencilerin velilerinin ilkokul eğitim düzeyinde olduğunu göstermektedir.

V.1.2. Öğrenci Deneklerin, Bağımsız Değişkenlere Göre Bağımlı Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Tartışmalar

V.1.2.1. Öğrenci Deneklerin, "Cinsiyet" Değişkenine İlişkin Tartışmalar

Bu bölümde öğrenci deneklerin cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen bulgular tartışılacaktır. Öğrenci deneklerin bağımlı sorulara verdikleri cevapların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda 40 sorudan 9 soruya verilen cevaplarda farklılık bulunmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde; erkek öğrencilerin, yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmasından, kız öğrencilere oranla daha çok sıkıntı duydukları görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin yönetici ve öğretmenlerin daha anlayışlı ve sevecen davranmaları istediklerini
- Erkek öğrencilerin, şiddet görmesi davranışlarında şiddet eğiliminin olabileceğini, okul yönetiminin şiddet unsurunu önlemesi gerektiğini ve okul yönetiminin bu konuda etkisiz kaldığını bu nedenle de tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 7 incelendiğinde; erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla öğrenciler kötü not alınca yönetici ve öğretmenlerin aileleri sakinleştirmemesinden daha çok etkilendiği görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin ailelerinden daha çok çekindikleri ve öğretmenlerinden destek bekledikleri
- Erkek öğrencilerin düşük not alınca ailelerinden küçük düşürücü ifadeler duyduğunu, psikolojilerinin olumsuz etkilendiğini, bu nedenle tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 8 incelendiğinde; erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla yönetici ve öğretmenlerin öğrencileri veliler önünde rencide etmesine daha çok sinirlendikleri görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin aileleri önünde tanınmak, saygı görmek istedikleri

- Erkek öğrencilerin benlik duygusunun olumsuz etkilendiği kendine güven duygusunun azaldığı bu durum karşısında tükenmişlik yaşadığı

anlamına gelebilir.

Tablo 9 incelendiğinde; erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere ilgisiz davranmasından daha çok etkilendiği görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin öğretmenlerinden ilgi bekledikleri, öğretmenleri ile rahat iletişim kuramadıkları
- Erkek öğrencilerin öğretmenleri kendilerine uzak hissettiği, sorun yaşadıklarında yalnız kaldıkları ve tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 10 incelendiğinde; erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla öğretmenlerin derse zamanında gelmesi veya hiç gelmemesinden daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin öğrenim gördükleri dersleri daha düzenli işlemek istedikleri
- Erkek öğrencilerin mesleki yeteneklerini daha çok geliştirmek istemeleri, yeterli donanıma erişememe korkularının olduğu ve bu nedenle strese girdiği

anlamına gelebilir.

Tablo 11 incelendiğinde; erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla yönetici ve öğretmenlerin mesleğin gerektirdiği davranışları göstermemesinden daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin yönetici ve öğretmenlerden daha dengeli, tutarlı ve kararlı davranmaları istedikleri
- Erkek öğrencilerin okula ve öğretmenlere inancını yitirdiği, güven duygusunun azaldığı böylece tükenmişlik yaşadığı

anlamına gelebilir.

Tablo 12 incelendiğinde; erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla velilerin okul idaresi ve öğretmenlerle iyi bir iletişim kurmamasından daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durum;

- Erkek öğrencilerin velilerin okula daha sık gelmelerini istedikleri, yönetici ve öğretmenlerin ebeveynlerini yönlendirmesini istedikleri

- Erkek öğrencilerin velilerinin ilgisiz oldukları, kendilerine değer vermedikleri, anlayış göstermedikleri böylece tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 13 incelendiğinde; kız öğrencilerin, erkek öğrencilere oranla öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmasından daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durum;

- Kız öğrencilerin kendilerini güvensiz hissettikleri, daha çok korku yaşadıkları
- Kız öğrencilerin öğrenciler arasında çatışmalardan çekindikleri bu nedenle okula gelmek istemedikleri ve tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 14 incelendiğinde; kız öğrencilerin, erkek öğrencilere oranla sigara ve alkol kullanımından daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durum;

- Kız öğrencilerin sigara ve alkol kullanmak istemedikleri
- Sigara ve alkol kullanımı ile motivasyonlarının düştüğü derslere girmek istemedikleri ve tükenmişlik yaşadığı

anlamına gelebilir.

V.1.2.2. Öğrenci Deneklerin, "Sınıf" Değişkenine İlişkin Tartışmalar

Bu bölümde öğrenci deneklerin sınıf değişkenine ilişkin elde edilen bulgular tartışılacaktır. Öğrenci deneklerin bağımlı sorulara verdikleri cevapların sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan bağımsız grup varyans (ANOVA) analizi sonucunda 40 sorudan 14 soruya verilen cevaplarda farklılık bulunmuştur.

Tablo 15A incelendiğinde yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmasından 10. sınıfta öğrenim gören öğrenciler daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin şiddet istemedekileri,
- Baskıcı ve sert tavırlar karşısında tepkilerini hemen gösterdikleri ve saldırgan davrandıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 16A incelendiğinde, 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, yönetici ve öğretmenlerin öğrencileri sınıftan atmalarından daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 9. sınıf öğrencilerinin ders işlemek istedikleri
- Devamsızlık yapmak istemedikleri, derse devamsızlıkları arttıkça okuldan uzaklaştıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 17A incelendiğinde, öğretmenlerin derse asık suratla gelmelerinden en çok 10. sınıf öğrencileri olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerini güler yüzlü görmek istedikleri
- Derslerin samimi bir ortamda neşeli ve moralli işlenmesini istedikleri aksi halde yeterli bilgi birikimine ulaşamayacakları hissine kapıldıkları ve tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 18A incelendiğinde, okul için para toplanmasından 10. sınıf öğrencilerinin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin elindeki maddi olanakları okul için harcamak istemedikleri
- Ailesinin maddi olanaklarını zorlamak istemedikleri bu nedenle de tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 19A incelendiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin yönetici ve öğretmenlerin azarlar gibi konuşmasından daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 9. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinden değer görmek istedikleri
- Aşağılanmak istemedikleri ve tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 20A incelendiğinde, yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere "siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız" demesinden 9. sınıf öğrencilerinin rahatsız olduğu görülmektedir. Bu durum:

- 9. sınıf öğrencilerinin başarılı olabileceklerini göstermek istedikleri, anlatılanları anlamak istedikleri
- Kendilerini yararlı bir insan olarak görmek istediklerini
- Yaptıklarının öğretmenleri tarafından takdir edilmedikleri bundan dolayı tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 21A incelendiğinde 10. sınıfta öğrenim gören öğrenciler okulun bulunduğu çevrenin güvensiz olmasından rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin okulda güvenli bir ortam istedikleri
- Güvensiz çevreden dolayı okula gelmek istemedikleri okuldan uzaklaştıkları, korku hissettikleri dolayısıyla tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 22A incelendiğinde okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmamasından 10. sınıf öğrencileri rahatsız olduğu görülmektedir. Bu durumda:

- 10. sınıf öğrencilerinin okul içinde ve dışında sosyal ortamlarda bulunmak istedikleri
- Yoğun çalışma saatlerinden sonra okulda kendilerini rahatlatacak aktivite ortamlarının yeterli düzeyde olmayışı tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 23A incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin okul kurallarının çok fazla yasakçı olmasından daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin okulda biraz daha rahat olmak istedikleri
- Kuralların öğrenci düzeyinde olmasını istedikleri ve kendilerini daha rahat ifade etmek istedikleri

anlamına gelebilir.

Tablo 24A incelendiğinde, sınıf geçme sisteminin adaletsiz olduğu 10. sınıf öğrencilerinde daha çok rahatsızlık oluşturduğu görülmektedir. Bu durum:

- Meslek liselerinde diğer okullara göre sınıf geçme sisteminde dengesizlik olduğu bu nedenle 10. sınıf öğrencilerinin tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 25A incelendiğinde, staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesinden, 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 11. sınıf öğrencilerinin daha uygun uygulama ve ders saatleri istedikleri
- Okulda bedensel olarak hazır olmadıkları sürekli uykulu oldukları ve tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 26A incelendiğinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olmasından daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin kendilerini geliştirmek için değişik donanımlar istedikleri
- Mesleki açıdan yeterli bilgi ve becerilere ulaşamamaktan korktukları bu nedenle tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 27A incelendiğinde, öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmasından, 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- 10. sınıf öğrencilerinin okulda huzur istedikleri.
- Öğrenciler arasında sevgi hoşgörü ve anlayışın olmasını tercih ettikleri
- Okula gelirken çekindikleri güvensizlik hissettiği dolayısıyla tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 28A incelendiğinde, 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, okulda ödüllendirmenin yeterli işlememesinden daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durumda:

- 10. sınıf öğrencilerinin başarılarının yönetici ve öğretmenler tarafından değerlendirilmesi ve takdir edilmesini istedikleri
- Çalışmalarının boşa olduğu bu nedenle tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

V.1.2.3. Öğrenci Deneklerin, "Bölüm" Değişkenine İlişkin Tartışmalar

Tablo 29A incelendiğinde, Elektrik – Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin, yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmasından daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durumda:

- Elektrik – Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerinin yönetici ve öğretmenlerden anlayışlı davranışlar istedikleri
- Şiddet gördüklerinde hemen tepki verip, okuldan soğudukları bunun sonucunda tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 30A incelendiğinde öğretmenlerin dersleri sıkıcı ve monoton işlemesinden Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenciler daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Bilişim Teknolojisi öğrencilerinin dersleri daha ilgi çekici işlemek istedikleri
- Bilgisayar teknolojisindeki yenilikleri daha çok kullanmak istedikleri
- Tek düze ders işlemekten derslere olan ilgilerinin azaldığı, ders işlemek istemedikleri

anlamına gelebilir.

Tablo 31A incelendiğinde; Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin, yönetici ve öğretmenlerin öğrencileri veliler önünde rencide etmesinden daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Elektrik – Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin arkadaşlarının kendilerine değer verilmesini istedikleri
- Arkadaşları arasında saygın bir yerde olmak istedikleri
- Başarılı olmak istediklerini başarısızlıklarının özel kalmasını istediğini bu nedenle tükenmişlik yaşadığı

anlamına gelebilir.

Tablo 32A incelendiğinde henüz bölüm seçmemiş öğrenciler ile Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin, ceza olarak sınıftan atılmaktan rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Bölüm seçmemiş öğrenciler ile Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin derse katılmak istedikleri
- Dersleri düzenli işlemek istedikleri, devamsızlık yapmak istemedikleri
- Dersten atılınca utandıkları bu nedenle tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 33A incelendiğinde okul için para toplanmasından en çok Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin maddi imkanlarını okul için kullanmak istemedikleri
- Maddi imkansızlık yaşadıkları bu nedenle çekindikleri ve tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 34A incelendiğinde yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere azarlar gibi konuşmasından, Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin öğretmenlerinden değer görmek istedikleri
- Öğretmenleri ile uygun bir iletişim kurmak istedikleri
- Düşüncelerinin dinlenmesini istedikleri

anlamına gelebilir.

Tablo 35A incelendiğinde okulda ders saatlerinin fazla olmasından en çok Bilişim Teknolojisi öğrencilerinin rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Bilişim teknolojisi öğrencilerinin derslerde yoruldukları
- Dersleri yeteri kadar öğrenemedikleri

anlamına gelebilir.

Tablo 36A incelendiğinde Bilişim Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin okul dışı ve içi sosyal aktivitelerin yeterli olmamasından rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Bilişim Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin okul içinde ve dışında zihinsel olarak rahatlamak istedikleri
- Boş vakitlerini okulda geçirmek istedikleri, okuldan uzaklaşmak istemedikleri

anlamına gelebilir.

Tablo 37A incelendiğinde Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olmasından rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Elektrik-Elektronik Teknolojilerinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek kaygısı olduğu
- Hakkedenle hakketmeyen arasında dengenin kurulamadığını düşündüğü

anlamına gelebilir.

Tablo 38A incelendiğinde staj ve okulun birlikte olması, okula yorgun gelinmesinden, Metal Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Metal Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin enerjilerinin az olduğu
- Okulda istedikleri verimi gösteremedikleri, tükenmişlik yaşadıkları

anlamına gelebilir.

Tablo 39A incelendiğinde okulun çok erken saatte başlamasından en çok Bilişim Teknolojisi öğrencilerinin rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Bilişim Teknolojisi öğrencilerinin okula uykusuz geldikleri
- Derslerde yeterli dikkat ve ilgiyi gösteremedikleri

anlamına gelebilir.

Tablo 40A incelendiğinde okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yetersiz olmasından Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum:

- Elektrik-Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerin yeni teknolojileri daha çok kullanmak istemeleri
- Mesleki becerilerini tam olarak geliştirmek istedikleri

anlamına gelebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR

Bu bölümde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında okuyan lise ikinci ve lise son sınıf öğrencilerinin yaşadıkları çatışmaların nedenlerine ilişkin sonuçlar verilmiştir.

VI.1.ÖĞRENCİ DENEKLERLE İLGİLİ SONUÇLAR

VI.1.1. Öğrenci Deneklerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde, öğrenci deneklerin kişisel bulgularına ait sorulara verdiği cevaplara ilişkin sonuçlar verilmektedir.

1) Öğrenci deneklerin, çoğunluğunu (%88,9) erkek öğrenciler oluşturmaktadır.
2) Öğrenci deneklerin, %38,4'ünü 11. sınıfta okuyan öğrenciler, %36,6'sını 10. sınıfta okuyan öğrenciler, %13,6'sını 9. sınıfta okuyan öğrenciler ve %11,4'ünü 12. sınıfta okuyan öğrenciler oluşturduğu görülmektedir.
3) Öğrenci deneklerin, %48,0'ının elektrik-elektronik teknolojilerinde, %18,2'sinin de makine teknolojisinde, %12,6'sının bilişim teknolojisinde, %7,1'inin metal teknolojilerinde öğrenim gören öğrenciler ve %9,8'inin de henüz bölüm seçimi yapmamış öğrenciler oluşturmaktadır.
4) Öğrenci deneklerin, yarısına yakının (%46,0) babası, yarısı kadarının da (%54,3) annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler oluşturmaktadır.

VI.1.2. Öğrenci Deneklerin, Bağımsız Değişkenlere Göre Bağımlı Sorulara Verdiği Cevaplara İlişkin Sonuçlar

VI.1.2.1. Öğrenci Deneklerde, "Cinsiyet" Değişkenine İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde, öğrenci deneklerin cinsiyet değişkenine ait sorulara verdiği cevaplara ilişkin sonuçlar verilmektedir.

Kız öğrenci denekler;

1) Okulda sigara ve alkol kullanımından daha fazla rahatsız olmaktadırlar.
2) Bulundukları ortamdaki öğrencilerin kendi arasındaki çatışmalardan rahatsız olmaktadırlar.

Erkek öğrenci denekler;

1) Yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmasından, sıkıntı duymaktadırlar.
2) Öğrenciler kötü not alınca yönetici ve öğretmenlerin aileleri sakinleştirmemesinden daha çok etkilenmektedirler.
3) Yönetici ve öğretmenlerin öğrencileri veliler önünde rencide etmesine daha çok sinirlenmektedirler.
4) Yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere daha ilgili davranmalarını istemektedirler.
5) Öğretmenlerin derse zamanında gelmesi veya hiç gelmemesinden rahatsız olmaktadırlar.
6) Yönetici ve öğretmenlerin mesleğin gerektirdiği davranışları göstermemesinden rahatsızlık duymaktadırlar.
7) Velilerin okul idaresi ve öğretmenlerle iyi bir iletişim kurmasını istemektedirler.

VI.1.2.2. Öğrenci Deneklerde, "Sınıf" Değişkenine İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde, öğrenci deneklerin bölüm değişkenine ait sorulara verdiği cevaplara ilişkin sonuçlar verilmektedir.

9. sınıfta öğrenim gören öğrenci denekler;

1) Yönetici ve öğretmenlerin öğrencileri sınıftan atmalarından rahatsız olmaktadırlar.
2) Yönetici ve öğretmenlerin azarlar gibi konuşmasını istememektedirler.
3) Yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere "siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız" demesinden sıkıntı duymaktadırlar.

10. sınıfta öğrenim gören öğrenci denekler;

1) Yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmasından rahatsız olmaktadırlar.
2) Öğretmenlerin derse güler yüzle gelmelerini istemektedirler.
3) Okul için para toplanmasından sıkıntı duymaktadırlar.
4) Okulun bulunduğu çevrenin daha güvenli olmasını istemektedirler.
5) Okul içinde ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmasını istemektedirler.
6) Okul kurallarının çok fazla yasakçı olmasından rahatsız olmaktadırlar.
7) Sınıf geçme sisteminin daha adaletli olmasını istemektedirler.
8) Okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yeterli düzeyde olmasını istemektedirler.
9) Öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmasından sıkıntı duymaktadırlar.
10) Okulda ödüllendirmenin yeterli işlememesinden rahatsız olmaktadırlar.

11. sınıfta öğrenim gören öğrenci denekler;

1) Staj ve okulun birlikte olmasını istememektedirler.
2) Okula yorgun gelinmesinden rahatsızlık duymaktadırlar.

VI.1.2.3. Öğrenci Deneklerde, "Bölüm" Değişkenine İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde, öğrenci deneklerin bölüm değişkenine ait sorulara verdiği cevaplara ilişkin sonuçlar verilmektedir.

Elektrik – Elektronik Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci denekler;

1) Yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmasından rahatsız olmaktadırlar.
2) Veliler önünde rencide edilmek istememekteler.
3) Ceza olarak sınıftan atılmak istememekteler.
4) Okul için para toplanmasına sinirlenmekteler.
5) Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilere azarlar gibi konuşmasından rahatsız olmaktadırlar.
6) Sınıf geçme sistemindeki adaletsizliğin kaldırılmasını istemektedirler.
7) Okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç gereç donanımının yeterli düzeyde olmasını istemektedirler.

Bilişim Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci denekler;

1) Öğretmenlerin dersleri sıkıcı ve monoton işlemesini istememektedirler.
2) Okulda ders saatlerinin azaltılmasını istemektedirler.
3) Okul dışı ve içi sosyal aktivitelerin yeterli seviyeye çıkarılmasını istemektedirler.
4) Okulun çok erken saatte başlamasını istememektedirler.

Metal Teknolojisinde öğrenim gören öğrenci denekler;

1) Staj ve okulun birlikte olmasını istememektedirler.
2) Okula yorgun gelinmesinden rahatsızlık duymaktadırlar.

BÖLÜM VII

ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulardan ve ulaşılan sonuçlardan faydalanılarak, Endüstri Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşadıkları tükenmişlik nedenlerinin öğrenilmesi ve giderilmesi yolunda alınabilecek önlemler için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1. Öğrenciler yönetici ve öğretmenlerin daha anlayışlı ve sevecen davranmalarını isterler. Ayrıca, öğrencilerin şiddet görmesi davranışlarında şiddet eğilimini oluşturabilir, bu nedenle yönetici ve öğretmenlerin şiddete başvurmaması gerekmektedir.
2. Öğrenciler ailelerinden çekinir ve öğretmenlerinden destek beklerler. Öğrenciler düşük not alınca ailelerinden küçük düşürücü ifadeler duyabilir, psikolojileri olumsuz etkilenebilir. Bu durumu önlemek için yönetici ve öğretmenler öğrenciler düşük not alınca aileleri sakinleştirmelidirler.
3. Öğrenciler kendilerini ailelerine karşı ispat etmek istemektedirler. Kendilerini ailelerine kabul ettirmek çabasındadırlar. Öğrencilerin benlik duygularının gelişimi açısından öğrenciler aileleri önünde rencide edilmemelidir.
4. Öğrenciler öğretmenlerinden ilgi beklerler, öğretmenleri ile rahat iletişim kurmak isterler. Öğrenciler öğretmenleri kendilerine uzak hissettiğinde, kendilerini yalnız hissedebilirler. Bu nedenle yönetici ve öğretmenler öğrencilerle yakından ilgilenmelidirler.
5. Düzenli işlenen dersler eğitim öğretimin kalitesini arttırır. Öğrencilerde sorumluluk bilinci geliştirir. Sorumluluk bilincinin gelişmesi için öğretmenler derslere düzenli ve zamanında gelmelidirler.
6. Öğretmenler hem mesleki hem de insani açıdan öğrencilere model olmaktadırlar. Öğrencilerin doğru modelleri görmesini sağlamak

açısından öğretmenler mesleğin gerektirdiği davranışları itina ile yerine getirmelidirler.

7. Öğrencilerin yaşadığı birçok sorun, ailelerinden veya kendi kişilik sorunlarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle okul, aile ve öğrenci arasında bir işbirliği kurulmalıdır. Bu amaçla Milli Eğitim Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, okul yönetimi ve okulda kurulacak olan ekibin çalışmalarıyla aile içi iletişim ve ergenlik dönemindeki değişim ve gelişmeleri içeren anne – babaya yönelik eğitim seminerleri düzenlenmelidir.
8. Öğrencilerin okulda kendilerini güvensiz hissetmemeleri ve korku yaşamamaları için okul idaresinin öğrenciler arasındaki çatışmaları önleyici tedbirler almaları gerekir.
9. Sigara ve alkol kullanımı ile öğrencilerin motivasyonu düştüğü derslere girmek istemedikleri gerçektir. Bağımlılığı önlemek amacı ile okullarda sigara ve alkolün zararlarını anlatan seminerler verilmelidir.
10. Öğrenciler düzenli olarak derse katılmalıdırlar. Devamsızlık yapmak istemezler, derse devamsızlıkları arttıkça okuldan uzaklaşabilirler. Öğrencileri okuldan uzaklaştırmamak amacı ile öğretmenler öğrencileri dersten atmamalıdırlar.
11. Öğrenciler öğretmenlerini güler yüzlü görmek isterler. Derslerin samimi bir ortamda neşeli ve moralli işlenmesini istedikleri aksi halde yeterli bilgi birikimine ulaşamayacakları hissine kapılabilirler. Bu nedenle öğretmenler derse asık suratla gelmemelidirler.
12. Meslek Liselerine gelen öğrenciler maddi sorunlar yaşamaktadırlar. Okuldan sürekli para istenmesi motivasyonlarını bozabilir. Bu nedenle öğrencilerden okul için sürekli para toplanmamalıdır.
13. Öğrenciler öğretmenlerinden değer görmek isterler. Böylece benlik duyguları gelişir bunu sağlamak amacı ile öğretmenler öğrencilerle azarlar gibi konuşmamalıdırlar.
14. Öğrenciler başarılı olabileceklerini göstermek, anlattıkları ve yaptıklarının öğretmenleri tarafından takdir edilmesini istedikleri nedeni

ile yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere "siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız" dememesi gerekmektedir.

15. Okulda güvenlik çok önemlidir. Öğrenciler güvensiz çevreden dolayı okula gelmek istemeyebilirler, okuldan uzaklaşabilirler. Öğrencilerin korku hissedip okuldan uzaklaşmamaları için yöneticiler okulun çevresinin de güvenliğini sağlamalıdırlar.
16. Okulu sevdiren bir unsur da okul içi ve dışı sosyal aktivitelerdir. Sosyal aktiviteler öğrencilerin okulu sevmelerini sağlar. Boş zamanlarını okulda geçirmelerine neden olur. Bu nedenle okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılması gerekmektedir.
17. Rahat bir okul ortamı öğrencilerin yaratıcılık yönünü geliştirir ve öğrencilerin üreticiliğini arttırır. Yasak öğrencilerin yeteneklerini kısıtlar. Bu amaçla okul kurallarının fazla yasakçı olmaması gerekmektedir.
18. Meslek lisesi öğrencileri sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olduğunu düşünmektedirler. Yetkililer sınıf geçme sistemindeki adaletsizliği gidermelidirler.
19. Meslek Liselerindeki ders programlarının daha uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin bedensel yorgunluğu dikkate alınarak staj ve okul saatleri ayarlanmalıdır.
20. Öğrencilerin mesleki bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirecek okul donanımlarının yeterli düzeyde oluşturulması gerekmektedir.
21. Öğrencilerin çalışmaları yeterli düzeyde değerlendirilmeli ve başarılı çalışmaların desteklenmesi ve teşviki için ödüllendirme sisteminin yeterli düzeyde geliştirilmesi gerekmektedir.
22. Dersler tek düze ve sıkıcı işlenmemeli, dersler ilgi çekici ve akıcı işlenmelidir. Öğretmenler ders işlenişinde yeni teknolojilerden yararlanmalıdır.
23. Günlük ders saatleri öğrencilerin seviyesine göre azaltılmalıdır.

24. Okul sabah çok erken başlamamalı öğrencilerin ilgi düzeyine uygun saatlerde dersler başlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Dergiler

[1] AĞAOĞLU, E; Ceylan, M; Kasım, E; Madden, T.: "Araştırma Görevlilerinin Kendi Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin Görüşleri". Malatya: XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, **(2004)** 109.

[2] ARMAĞAN, A.: "Basın, Stres ve Denetim", 2. International Symposium Communication in the Millennium, İstanbul, **(2004)** 1.

[3] ASLAN, D., Kiper N., Karaoğlu E., Topal F., GüdükM., Cengiz O.: "Türkiye'de Tabip Odalarına Kayıtlı olan Bir Grup Hekimde Tükenmişlik Sendromu ve Etkileyen Faktörler", Ankara, **(2005)** 76.

[4] ASLAN, H., Aslan O., Alpaslan N., Gürkan B. S., Ünal M.: "Hekimlerde Tükenmede Cinsiyetle İlişkili Etkenler", Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, **(1997)** 132.

[5] ASLAN, H.: "Hekimlerde Tükenme Sendromu ve Önleme Yolları", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD, Arşiv 9, **(2000)** 427.

[6] AYTAÇ, S.: "İş Yerindeki Kronik Stres Kaynakları", Endüstri ilişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi , Cilt: 4, Sayı:1 **(2002)** 22.

[7] BALTAŞ, A, Baltaş Z.: "Stres ve Başa Çıkma Yolları", Remzi Kitabevi, 22. Basım, İstanbul, **(2004)** 76.

[8] BALTAŞ A.: "Stresle Başa Çıkma Yolları ve İş Hayatındaki Stres", IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 15, Ankara, **(1996)** 79.

[9] BARUT Y., Kalkman M.: "Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Elemanların in Tükenmişlik Düzeylerinin incelenmesi", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Dergisi, 14, Samsun, **(2002)** 65.

[10] BİLİCİ M., Mete F., Soylu C., Bekaroğlu M.: "Bir Grup Akademisyende Depresyon ve Tükenme Düzeyleri''. Türk Psikiyatri Dergisi, cilt: 9, sayı: 3, **(1998)** 112.

[11] BYRNE B., M.: " Maslach Burnout Inventory; Testing for Factorial Validity and Invariance Across Elementary, Intermediate and Secondary School Teachers", Journal of Occupational and Organizational Psychology, V.66, n.3, **(1993)** 197.

[12] ÇAM O.: "The Burnout in Nursing Academicians in Turkey." Ege University, school of nursing.; İzmir, **(2001)** 154.

[13] ÇAM O.: "Tükenmişlik, Saray Medikal Yayıncılık", 1. Baskı, İzmir, **(1995)** 143.

[14] ÇAM, O.: "Tükenmişlik Envanterinin Geçerlilik ve Güvenirliliğin Araştırılması" *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi* (Ed.: R. Bayraktar, İ. Dağ), Ankara, **(1992)** 155.

[15] ÇOKLUK, Ö.: "Örgütlerde Tükenmişlik: Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar". Anı Yayıncılık, (Edit: Cevat Elma ve Kamile Demir), Ankara, **(2000)** 101.

[16] DEMİR A.: "Hemşirelikte Tükenmişliğe Bir Bakış", Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, cilt:7, sayı:1, Ankara, **(2004)** 91.

[17] DÜZYÜREK S., Ünlüoğlu G.: "Hekimde tükenmişlik (burnout) sendromu", Psikiyatri Bülteni, 1: **(1992)**108.

[18] ELMA C. ve Demir K.:"Örgütlerde Tükenmişlik: Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar", Anı Yayıncılık, Ankara, **(2000)** 22.

[19] ELMA C., ve Demir K.: "Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Sorunlar", Anı Yayıncılık, Ankara, **(2000)**109.

[20] END B., TORTUMOĞLU O., AYDIN, I.: "Koruyucu Sağlık Hizmetlerinde Görev Yapan Hemşire ve Ebelerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Tükenmişlik Düzeyine Etkisi", Gülhane Akademi Tıp Fakültesi Hemşirelik Yüksekokulu, Uluslar Arası Katılımlı Vi. Ulusal Hemşirelik Kongresi, Ankara, **(1998)** 44.

[21] ERGİN, C.: "*Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması*", VII. Ulusal Psikoloji Kongresi (Ed.: R. Bayraktar, İ., Dağ), Ankara, **(1992)** 98.

[22] ERSOY F., Yıldırım C. Y.: "*Tükenmişlik (Staff Burnout) Sendromu*", Sürekli Tıp Eğitim Dergisi 10, Edirne, **(2001)** 46.

[23] FARBER B. A.: "*Teacher Burnout : Assumptions, Myths and Issues*", Teacher College Record, Vol. 86, Number 2, Winter **(1984)** 42.

[24] GİRGİN G., Baysal A.: "Tükenmişlik Sendromuna Bir Örnek: Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi", TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, **(2005)** 76.

[25] GOLD Y.: "*Burnout: A Major Problem for Teaching Profession*", Education, Vol. 104, No. 3, **(1983)** 123.

[26] HİSLİ Ş. N.: "Stresle Başa Çıkma, Olumlu Bir Yaklaşım", Türk Psikologlar Derneği Yayınları : 2, Özyurt Matbaası, Ankara, **(1994)** 94.

[27] IZGAR, H.: "Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik", Nobel yayın dağıtım, Ankara, **(2001)** 66.

[28] JENKINS R, ELLIOTT P.: "Stressorrs, Burnout and Social Support: Nurses in acut mental health setting", College Research Unit, Royal College of Psychiatrists, 48(6), London, **(2004)** 622.

[29] KAÇMAZ, N.: "Tükenmişlik (Burnout) Sendromu", İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt 68, Sayı 1, İstanbul, **(2005)** 32.

[30] KARATAŞ N.: "Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Halk Sağlığı Hemşiresinin Durumu", Toplum ve Hekim, cilt: 15, sayı: 3, Ankara, **(2000)** 132.

[31] LAU Patrick Siu Ying, (2002). "Teacher Burnout in Hong Kong Secondary Schools", A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in Education. The Chinese University of Hong Kong, May 2002.

[32] LEITHER M., HARVIE P., FRIZZELL C.: "The Correspandence of Patient Statisfaction and Nurse Burnout. Centre for Organizational Reseach and Development", Psychology Department, Acadia University, Wolfville, Canada, **(1998)** 66.

[33] LEVINSON, H.: "Burnout", Harvard Business Review, **(1996)** 161.

[34] IŞIKHAN V.: "Çalışma Hayatında Sters ve Başa çıkma Yolları", Sandal Yayınları, B.RC Mat. , 1. Baskı, Ankara, (1996).

[35] MASLACH C., GOLDBERG J.:"Prevention of Burnout: New Perspectives", Applied and Preventive Psychology, 7, **(1998)** 63.

[36] MASLCH C., JACKSON, S. E.: "The Measurement Experinced Bournout", Journal of Occupational Behavior **(1981)** 99.

[37] MİCKLEVİTZ S.: "Professional Burnout", Special Focus, **(2001)** 25.

[38] MINGOTE A.J.C., JIMENEZ M.B., HERRER G.M.: "Burnout and Health of The Medical Prfessionals", Riview and Preventive Optioris, 123(7), Madrid, **(2004)** 256.

[39] ÖZYURT A., SÖYLEMEZ D., AYDIN G. D., SUR H., HAYRAN O. : "Hekimlerde Tükenmişlik Düzeyi", Türk Tabipleri Birliği Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulu (TTB-UDKK) X. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı, Tıp Dünyası Dergisi, Sayı: 128. **(2004)** 66.

[40] PATRICIA S., John J.: "Hardiness, Coping and Burnout in the Nursing Workpiace", Journal of Professional Nursing, 13, 3 **(1997)**178.

[41] PERLMAN, B., HARTMAN E. A.: " Burnout: Summary and Future Reserarch", Human Relations, 35, **(1982)** 283.

[42] PIKO B. F.: "Burnout, Role Conflict, Job Satisfaction and Psychosocial Health Among Hungarian Health Care Staff, A Questionnaire Survey", International Journal of Nursiıg Studies, 43, 3, **(2006)** 311.

[43] POTTER B.: "Overcoming Job Burnout, How to Renew Enthusiasm for Work", Ronin Publishing, USA, **(1998)** .

[44] PÜSKÜFLÜOĞLU A.: "Türkçe Sözlük", Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti. , İstanbul, **(1995)** 49.

[45] SCHWAB, R. L. & IWANICHI, E. F.: "Who Are Our Bournedout Teacher", Educational Research Quaerterly **(1982)** 5.

[46] SÖNMEZ M.A.: "Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyler", Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bülteni, sayı: 11, 2, **(2002)** 97.

[47] SURAN, B. G., EDWARD P.: "Management of Burnout: Training psychologists in professional life spanperspectives", Professional Psychology: Research & Practice, 16(6), **(1985)** 741.

[48] TUĞRUL B., ÇELİK E.: "Normal Gelişim Gösteren Çocuklarla Çalışan Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik", Journal Of Qafqaz University, Number 9, Spring, 203-213. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 11, 1, Denizli, **(2002)** 1.

[49] TÜMKAYA, S., "Öğretmenlerdeki Tükenmişlik, Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, **(1996)** 32.

[50] ÜNAL, S; Karlıdağ, R; Yoloğlu, S.: "Hekimlerde Tükenmişlik ve İş Doyumu Düzeylerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile İlişkisi". Klinik Psikiyatri, İstanbul, **(2001)** 97.

[51] YAMAN H., Ungan M.: "Tükenmişlik : Aile Hekimliği Asistan Hekimleri Üzerine Bir İnceleme", İstanbul, **(2003)** 33.

Tezler:

[1] ARAS, Z.: "Birinci Basamak Sağlık Kurumlarında Çalışan Hemşire ve Ebelerin Tükenmişlik Durumları'' Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ayşe Yıldız), İstanbul, **2006** 4.

[2] BAYSAL, A.: "Lise Ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler" Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Universitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, **(1995)** 23.

[3] ÇİPER, A.: "Tükenmişlik Sendromunun Hizmet Kalitesine Etkisi ve Çağrı Merkezi Uygulamaları.'', Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İşletme Anabilimdalı, İstanbul, **(2006)** 56.

[4] DURSUN, S.: "Öğretmenlerde Tükenmişlik ile Yükleme Biçimi, Cinsiyet, Eğitim Düzeyi ve Hizmet Süresi Değişkenleri Arasındaki Yordayıcı ilişkilerin

incelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Trabzon, **(2000)** 15.

[5] GÜLŞEN, S.: "Mesleki ve Teknik orta öğretim Kurumlarında Yaşanan öğrenci Çatışmalarının Nedenleri ve Öğretmenlerin Kullandıkları Çatışma Çözüm Stratejileri'' Marmara Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Semra Ünal), İstanbul, **(2006)** 43.

[6] IŞIL, K.: "Özel Eğitim Öğretmelerinin Mesleki Etik Değerler Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilimdalı Danışman, İstanbul, (**2007)** 44.

[7] IZGAR, H. "Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyleri, Nedenleri Ve Bazı Etken Faktörlere Göre İncelenmesi" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, **(2000)** 15.

[8] KAVLA, I.: "Hemşirelerde İş Doyumu ile Tükenmişlik İlişkisi" Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık, İzmir, **(1998)** 78.

[9] KIZILCIK D.: "The lnfluence of Burnout on Job Performance with The Moderating Effect of Organizational Commitment in Cali Center Enviroment", M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Organizational Behaviour Bilim Dalı, Y. Lisans Tezi, İstanbul, **(2004)** 54.

[10] KORKMAZ, Ö.: "Müzik Öğretmenlerinin Motivasyon Kaynakları ve Mesleki Tükenmişlikleri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilimdalı, İstanbul, **(2004)** 51.

[11] MARAŞLI, M.: "Lise Öğretmenlerinin Bazı Özelliklerine ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeylerine göre Tükenmişlik Düzeyleri", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, **(2003)** 25.

[12] MURAT, M., "Sınıf Öğretmenlerinde On Yıllık Meslek Sürecinde tükenmişliğin Gelişiminin Haritalanması ve Bazı Değişkenlere göre İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Trabzon, **(2000)** 13.

[13] ÖRMEN, U.: "Tükenmişlik Duygusu Ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **(1993)** 19.

[14] ÖZYURT, A.: "İstanbul Diş Hekimlerinin İş doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilimdalı, İstanbul, **(2003)** 66

[15] SILIĞ, A.: "Banka Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", T.C. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, **(2003)** 10.

[16] TORUN, A.: "Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce İşletme Bölümü Örgütsel Davranış Anabilimdalı, İstanbul, **(2004)** 190.

[17] VIZLI, C.,: "Görme Engelliler İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerle Normal İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması Üsküdar İlçesi Örneği", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilimdalı, İstanbul, **(2005)** 192.

[18] YARDIM V.: "Örgütsel Yaşamda Tükenmişlik Duygusu Doktor ve Hemşirelerin Tükenmişlik Duygularını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma." Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Fakültesi Personel Yönetimi Anabilim Dalı, Y.Lisans Tezi, **(1995)** 97.

Elektronik Yayınlar:

[1] www.ilkogretim-online.org.tr. (Erişim Tarihi: 16.10.2006).

[2] www.ttb.org.tr/STED/sted201/1.html (Erişim Tarihi: 25.09.2006).

[3] www.gencal.net/tukendik.html. (Erişim Tarihi: 12.01.2007)

[4] www.ntvmsnbc.com/news. (Erişim Tarihi: 18.04.2007)

[5] Web: www.ttb.org.tr/kutuphane/tukenmislik.pdf - (Erişim: 10.01.2006).

EKLER

EK 1:

Sevgili öğrenciler,

Bu çalışmada, **Meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik durumu incelenmektedir.** Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlara göre topluca değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete *adınızı yazmanıza gerek yoktur.*

Araştırmanın gerçekliği açısından lütfen bütün soruları okuyunuz ve mutlaka her soruyu cevaplandırınız. Seçeneklerden size uygun olanı parantezin içine **(X)** işareti koyarak cevaplayınız. Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliği için teşekkür ederiz.

Yüksek Lisans Tezini Yöneten:	Yüksek Lisans Tez öğrencisi :
Prof. Dr. Semra ÜNAL	Gökhan Eker

1. **Cinsiyetiniz :**

   1. ( ) Kız **2.** ( ) Erkek

2. **Sınıfınız :**
   1. ( ) 9. sınıf
   2. ( ) 10. sınıf
   3. ( ) 11. sınıf
   4. ( ) 12. sınıf
3. **Bölümünüz:**
   1. ( ) Elektrik – Elektronik Teknolojileri
   2. ( ) Metal Teknolojisi
   3. ( ) Bilişim Teknolojisi
   4. ( ) Makina Teknolojisi
5. **Anne – Baba Eğitim Düzeyi**

		Anne	Baba
1.	Okur – Yazar	( )	( )
2.	İlkokul	( )	( )
3.	Ortaokul	( )	( )
4.	Lise	( )	( )
5.	Yüksekokul (2 Yıllık)	( )	( )
6.	Üniversite	( )	( )

II. BÖLÜM

Aşağıda Meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik durumu incelenmektedir.

Aşağıdaki Her Cümleyi Sırasıyla Okuyunuz. Her İfadeye **5 4 3 2 1** Ölçekleri İle Cevap Verilecektir. **5= Çok Fazla, 4= Fazla, 3=Bazı Konularda, 2= Az, 1= Çok Az** Olarak Olumsuzdan Olumluya Doğru Sıralanmıştır. Size Hangisi Uygun İse O Alana (X) Veya (+) İşareti Koyunuz.

	HİÇ	**AZ**	**BAZEN**	**FAZLA**	**ÇOK FAZLA**
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
Aşağıdaki 20 soru tükenmişliğin, yönetici ve öğretmenlerden oluşan etkilerini tespit etmek amaçlıdır.					
Yönetici ve öğretmenlerin,					
1. Disiplin yönetmeliğini ve disiplin kurallarını çok sıkı bir şekilde uygulaması					
2. Sınıf disiplinine hakim olamaması					
3. Şiddete başvurması					
4. Hakaret etmesi					
5. Dersleri sıkıcı ve monoton işlemesi					
6. Sabah geç kalınca öğrencileri okula almamaları					
7. Öğrencilere yakınlık kurmaması					
8. Öğrenciler arasında ayrım yapması					
9. Öğrenciler kötü not alınca aileleri sakinleştirmemesi					
10. Öğrencilere ilgisiz olması					
11. Düşük not ile tehdit etmesi					
12. Öğrencileri veliler önünde rencide etmesi					
13. Ceza olarak sınıftan atmaları					
14. Derse asık suratla gelmesi					
15. Geç gelmesi veya hiç gelmemesi					
16. Okul için öğrencilerden para toplaması					
17. Öğretmenlerin mesleğin gerektirdiği davranışları göstermemesi					
18. Öğrencilere değer vermemesi					
19. Öğrencilerle azarlar gibi konuşması					
20. Öğrencilere “siz bir şey yapamazsınız, anlamazsınız” demesi					

	ÇOK AZ	AZ	BAZEN	FAZLA	ÇOK FAZLA
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
Aşağıdaki 20 soru tükenmişliğin, diğer sebeplerden oluşan etkilerini tespit etmek amaçlıdır					
1. Okulun bulunduğu çevrenin güvensiz olması					
2. Okulda görülen günlük ders saatinin fazla olması					
3. Okul içi ve dışında sosyal aktivitelere yeterli zamanın ayrılmaması					
4. Velilerin okul idaresi ve öğretmenlerle iyi iletişim kurmaması					
5. Okul kurallarının çok fazla yasakçı olması					
6. Sınıf geçme sisteminde adaletsizliğin olması					
7. Staj ve okulun birlikte olması. Okula yorgun gelinmesi					
8. Okulun çok erken başlaması. Okula uykusuz gelinmesi					
9. Okulun fiziki şartlarının yetersiz olması					
10. Öğrencilerin veliler ile çatışma yaşaması					
11. Öğrencilerin yönetici ve öğretmenler ile çatışma yaşaması					
12. Okulda mesleki gelişimi destekleyecek araç – gereç donanımının yetersiz olması					
13. Öğrenciler arasında çatışmaların yaşanması					
14. Okulda ödüllendirmenin yeterli işlememsi					
15. Öğrencinin okulu ve bölümünü sevmemesi					
16. Bölümün öğrenci isteklerine cevap verememesi ve öğrencide gelecek kaygısı oluşturması					
17. Öğrencilerin alkol sigara kullanmaları					
18. Öğrencilerin sınıfta söz hakkının olmaması					
19. Ailevi imkansızlıkların olması					
20. Geleceğe ilişkin beklentilerin yetersiz olması					

Açık uçlu soru olarak, yukarıda belirtilenler dışında tükenmişliğe yönelik alınabilecek tedbirler hakkında belirtmek istediğiniz konuları aşağıya yazabilirsiniz. (Gerekirse sayfanın arka kısmını kullanabilirsiniz.)

.....

.....

ÖZGEÇMİŞ

GÖKHAN EKER

14 Ağustos 1978 yılında Kocaeli'de doğdu. İlkokulu Kazım Karabekir İlköğretim okulunda, ortaokulu İzmit Ortaokulunda ve lise öğrenimini İzmit Gazi Lisesi'nde tamamladı.

1997 yılında Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektronik Haberleşme Öğretmenliği bölümünü kazandı. Bu bölümden 2002 yılında mezun oldu. Aynı yıl Çetinkaya Endüstri Meslek Lisesi'nde elektronik öğretmeni olarak göreve başladı. 2004 yılından itibaren halen görevini sürdürdüğü Maltepe Küçükyalı Anadolu Teknik Lise, Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde çalışmaktadır.

2005-2006 eğitim öğretim yılında Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Teknoloji Eğitimi Anabilim Dalı'nda başladığı lisans üstü öğrenimine halen devam etmektedir.

Adres : Petrol İş Mh. Mine Sk Çıkmazı Sezgin Apt: K:4 D:5 Kartal / İstanbul
Cep : 0505 293 04 86
E-mail : ekergokhan@yahoo.com